

రాధామాధవ సంవాదము

కర్త :

వెలిదిండ్ల పేంకటపతి.

యస్. అప్పలస్వామి అండ్ సన్సు

పబ్లిషర్సు అండ్ బుక్ సెల్లర్సు.

రాజమండ్రి.

1949

25156
స. 393.

శా త మీ ము ద్రణా ల య ము

ఇ న్ని సు పే ట - రా జ మం ద్రి.

21-2-49 - 1000.

గీ. నదియొ చతురంగబలముల్లె యతిశయిల్ల, మొల్లమై యున్నప్రేసల్లే నల్లకొన్న
ఫలితవనములు కోటలైపరిధవిల్లు, నందుఁజేలువొందు నందుఁ డానంద మొంది. 7

క. ఒకపశువుఁ బ్రోచువానికే, సకలఫలంబులును గల్గు సంతతమును కో
టకుమించుపశుగణంబులఁ, బ్రకటంబుగఁ బ్రోచు నతనిఫల మే మందుకా. 8

గీ. అతనిపుణ్యంబుననో లేక యతనిపుణ్య, పన్నియగు యశోదాదేవిభాగ్యమునకొ
క్కఱుఁ దుదయించే వారి కింకేమి తెలుప, జలజనయనునిభ క్తవాత్సల్యమహిమ. 9

చ. చిగురులపాదము ల్కళలఁజిల్కిడువ్రేళ్ళు నొయారిపిక్కలుకా
జిగితొడ లందపుంబిఱుఁదుఁ జెన్నగుబొజ్జ వెడందఱొమ్ము బా
గగుకరము ల్నునుంగళము నద్దవుఁజెక్కులు నవ్వుమోము లే
టగుకనునోయి ముద్దుగురియకా బెరిఁగెన్ హరి యందు బాలుఁడై.

సీ. పట్టాభియోగసౌభాగ్యము ల్దిలకించి, నందుండు సంతతానంద మొందఁ
దొట్టుపల్కులు ముద్దుదొలఁకునవ్వులు గాంచి, మురిసి యశోద సమ్మాద మంద
నవమోహనాంగసౌందర్యంబు భావించి, పసిగాఁపుగుబ్బెతల్ పైఁబడంగఁ
బూఁటపూఁటకు వృద్ధిబొందురూపముఁ జూచి, జనులెల్ల నాశ్చర్యమునఁ జేలంగఁ

గీ. దలిరువలె గోమునై మొగ్గవలెను సోగ, యై యలరువలె మృదువునై కాయనలెను
బెక్కువై పండువలె నెఱచొక్క మగుచుఁ, దేనెవలెఁ దేటయై శారి లేజరలె 11

ఉ. అప్పుడు లేతప్రాయమున నాడుచు నందునిముద్దుఁ జెల్లెతా
కప్పురగంధి రాధ యసుకన్నియ యొక్కయనామధేయఁ భి
న్నప్పడె పెండ్లియాడి మగఁడం చని చూడదు వాని వాఁడు నా
యొప్పులకుప్పఁ గన్గొనఁగ నోడును వ్రీడను గొల్లపెట్టిచేకా. 12

క. వెన్నెలను జలువ పుట్టిన, చెన్నునఁ బువ్వులను దావి చెలఁగినరీతికా
గన్నియసకలాంగంబులఁ, దిన్నఁగ నొకవింత వొడమె దినదినమునకుకా. 13

క. వనిత తనుఁదానె చూచుక, తనలోఁ దా నున్ను రను విశ్వాకె తనకుకా
దనసోగనుకుఁ దనముచ్చట, కనువైనప్రియుండు లేని యారాటమునన్.

క. తొల్లి తప మేమిచేసెనొ, తొల్లగఁ బసిపాలుఁడైన గోపాలునితో
మల్లాడుచు నెల్లప్పుడు, చెల్లాటల నుండు రాధ జలిబిలితమిచేకా. 15

క. బాలుఁ డగుశౌరి నెత్తుక, హేలాగతి ముద్దులాడు నేప్రాద్దు వృధా
కాలక్షేపంబునకును, జాలక రాధాలతాంగి చాలవిరాళికా.

- ఉ. భావిఫలాభిలాషమున బాలుని కేమఱు కుగ్గు పెట్టుఁ బె
య్యావులపాలతో జలకమార్పును దాఁ దొడనుంచి యేమిచూ
చేవనినవ్వుచుక బయటచేఁ దడియొత్తి నీరామరక్షతోఁ
గావుగఁ జక్కబొట్టు నొసలకా ఘటియించి కదించు నుయ్యెలకా. 17
- ఉ. నాజెలలేనిమానికమ నాతొలిసోముల మెట్టపంట నా
జేవుఁడ నామనోరథముఁ దీర్ప జనించినచక్కనయ్య నా
జీవనజీవనంబ యదు శేఖర యించుక నిద్ర పోఁగజే
యొవెడనాయకాఁడ ! యని యుయ్యెల నూచును రాధ మాధవున్. 18
- గీ. ఏమఱించి కృష్ణుఁ డిండ్లలోఁ జొరఁబడి యున్న పాలు పెరుగు వెన్న నెయ్యి
కొల్లలాడుచుండ గోపిక లొక నాఁడు, దొమ్మిగూడి రాధతోడ ననిరి. 19
- క. ఉట్లపయి నున్న వెన్నల, చట్లెలను గొంచుఁబోయి సంగతులతో
నాట్లాడఁదొడఁగ మాటలు, కట్లా కడవెల్పునమ్మ యిట్లాగయినకా. 20
- క. ముద్దిచ్చుని బలిమిని మా, ముద్దియచే నున్న వెన్నముద్దులు గొనె నీ
ముద్దులబాలుఁడు నీ కిది, ముద్దయినన్ గొమ్మమాకు ముద్దటవమ్మా. 21
- క. బంతులటంచును జెలిచను, బంతులు బిగఁబట్టి లేదు బంతి యటంచుకా
గంతులువైచెచను మముఁ గని, కాంతా యిటు తగునె యెంతకలవారలకుకా. 22
- క. మందకుఁ జని తాఁగకు మా, మందగమన నాఁగి నీదుమగఁ డెవఁ దనుచున్
గందువమాటల నడిగ, న్నందమె మనకాతి కిట్టి యాగడము చెలీ. 23
- క. నీవైన బుద్ధి తెలుపుము, నీవలనన గాకయుండె శేమె యిహోదా
దేవికిఁ దెలిపెద మనఁగా, నావేశకుఁ బులిమిపుచ్చి యారాధ వడికా. 24
- క. ముద్దిచ్చును గోపాలుఁడు, వద్దను నడయాడుచున్నవార్తలు విన్నకా
గద్దించును లేదన్నను, బద్దించును జాడకున్నఁ బరితాపించుకా. 25
- ఉ. ఓయి మనోహరాంగ పనియున్నది పోయెదుగాని యిట్లు రా
వోయి మహానుభావ యని యూరక పిల్చును బిల్వ సేమి రా
దా యని యాతఁడున్ బలుకఁ దా విని నవ్వుచు వేగ నిందు రా
వోయి భుజింపఁగావలదటోయి యటంచు వచించు బాధితోకా. 26
- చ. పదుచులతోడ నాడ పసిబాలుఁడవా వలదన్న మాన వా
గడములు కొన్ని శేర్చితివి కల్గరి వైతివి కొల్లకాఁడ వై

దుడుకులు నేయసాగితివి దొంగిలఁజొచ్చితి వేమి తెల్పినన్
వడిగఁ బరాకుచేసికొని వాకిటి కేగెదు పిల్వఁబిల్వఁగన్.

27

ఉ. బుద్ధులు దెల్పఁబోవుగతిఁ బూనుక కన్నులు పుల్ముకొంచునే
ప్రాద్దున లేచి యిండ్లఁబడి పోయెద వమ్మక చెల్ల పిన్నపుం
బెద్దపుఁగావు బువ్వ దినిపించెదఁ జక్కనిసామి రార నా
ముద్దులకృష్ణ రార యని మ్రొక్కుచుఁ జీరును రాధ మాధవున్.

28

ఉ. అల్లుడ దొండపండు వలెనా యని వాతెర యాన నిచ్చు నీ
కొల్లవె పుట్టచెందు వివిగో యని చంద్రవఁ బట్ట నిచ్చు రా
గిల్లి మయూగపింఛ మడిగేవని పెన్నెరు లంట నిచ్చుఁ బో
కల్లరి యంచుఁ గృష్ణఁడు నగ న్నగి రాధ యదేమిరా యనున్.

29

సీ. తీరుగాఁ కస్తూరితిలకంబు దిద్దుచో, గమకించి నెమ్మోముఁ గదియఁజేర్చు
హఠాయలుగా గంధంబు మెయినిండఁ బూయుచో, బరికించియుక్తు వల్ గరగనంటు
మెలపుగా నీగను బూవులదండ చుట్టుచో, బులకించి కుచము వీఁపునఘటించు
హరువుగాఁ గై నేసి యద్దంబుఁ జూపుచో, దిలకించి తనమోముఁ దలియఁజూపుఁ

గీ. జెలఁగి మాటాడబోవుచోఁ జెక్కు గీటు, బిలిచివీడెం బొసఁగుచోఁ బెదవిఁగోలు
గదిమి పైఁబడఁ దిగుచుచోఁ గాఁగిలింఁచు, దమిమనంబున నాఁటిరాధావమాటి. 30

క. కడిమాడ నేయుభోజన, మిడుఁ బిడికిట నిముడువలున లిచ్చును బెడఁగొ
తొడవులు దొడుగును బడిబడి, గడగడ కొకవింతసొగసు గావించుపారిన్. 31

సీ. ఎవతెతో సయ్యాట మింటిలోన నటంచు, భయపడ నదలించు బైటనుండి
చంట్టిఁజొక సడల్చి జారుపైఁట మటించి, యేని బాగని వేఁడు నెదుటనిల్చి
వాకిట మగవారు రాకుండ నిలుమంచు, జలువకోక ధరించుఁ దలుపుమూల
దాఁగ నేరపు పల్కుదారి గాదని దూరు, వలదని మురిపాన వద్దఁ జేరు
నాఁడునాఁటికి గోపాలుఁ డీడుమీటి, తొలుత నూనూఁగుమీసాలతోఁ జెలంగఁ
బదరి మునువలెఁ బైబక్కుఁబడఁగ నళికి, బెళఁకు వగఁగుల్కు మరునికి బెదరి రాధ.

క. ఆరాధమనూజవ్యధ, నీరీకుల నిరుగుపారుగు లెఱుఁగకయుండన్

గారాబునేయఁ గృష్ణఁడు, చేరక తా నది పరాకు చేయుచునుండెన్.

33

సీ. తొలుదొల్లఁ బన్నిగాపుఁగులుక గుబ్బిత యొంటి, పాటైనమీము తప్పకయెచూచుఁ
జూపువెంబడిఁ దన్నుఁ జూచి సిగ్గున నిల్వ, దలయూఁచి కోరికలో దలియ నవ్వు
నవ్వువెంబడిఁ బిన్న నాటిమచ్చిక లేంచి, నను నయోదయజూచ వనుచుఁ బలుకుఁ
బలుకువెంబడి గేలఁబైటకొం గెడలించి, నునుజన్ను లాన తొమ్మునకుఁ జేర్చు

గీ. జేర్చి మునిపంట జిగిమోవిఁ జీరనొక్కు, నొక్కి సొక్కించిమయకేలి స్రుక్కఁజేయుఁ
జేసి కనుమాటి యింటికిఁ జేరనగు, నాగి తనుగానిరీతి తనంతనుండు 34

క. ఆచిన్నెలు నవసవఁగా, జూచాయఁగ విని చలించి స్రుక్కినరాధక
జూచి యడమే రాధా, నాచాయక సిగ్గువడెదు నాహరి కనియెక. 35

నీ. చెంత నీవునులేక చింతతోఁ బవలించి, నిదురబోవుచునుండ నిన్న రేయి
కలఱొన నొక్కచక్కనిరాచకొమరుండు, వోచె నెవ్వఁ డటంచుఁ వోచదాయె
నొకకొంతనేపు తప్పక చూడఁజూడంగ, నీసొలికైయున్న నీవటంచు
రార కృష్ణాయని బారతోఁ జేసాఁప, నేమి రాధాయని యెదురుకొనుచు

గీ. నెనసి యేమేము వింతగా నింపానర్చె, నంత మేల్కొంచి నినుఁగాంచి యదితలంచి
మరిపెమున నిన్నుఁజూడక మోమువంచు, కొంటి నాసిగ్గు నేమనుకొందు నోయి.

మ. అనినన్ బక్కున నక్వి చిక్కితివి రాధాసాధువే యంచు నుం
టిని నీనాధునిమీఁదిప్రేమ విసఁగంటిన్ దుంటసిల్లంట పెం
టనె యంట న్ననసింటిత్తూపు లెద నంటన్ దుంట లింకేల నీ
ధ్వని వాచారసభావభావభవగాధల్ నీవగ లైల్పడిన్. 37

క. విరిహాపఁ దావి దాగునె, పరిపరి పలుకేలనిజము పలికితి వౌ నా
ధర వినమె “సత్యవాణీ సరస్వతి” యటన్నమాట చదువులలోనక. 38

క. అనిపల్కు కొరపలుకుల కును మెచ్చుచునిన్ని నాశ్చకును నీవైనక
మనసెఱిగి చిక్కఁబట్టితి, తనుఁ బోయి కృష్ణతోడఁ దానిట్లనియెన్. 39

నీ. కిండచక్కెరపానకంబు గావలెనందు, వదిగోరవేమిరా యంబుజాక్ష
రంగుబంగరుబొంగరాలు గావలెనందు, వవి గోర వేమిరా మదనజనక
యిసుకతిన్నెలమీఁద నెక్కఁగావలెనందు, వది గోర వేమిరా మదనరూప
తోడిబాలురతోడ నాడగావలెనందు, వది గోర వేమిరా యమరవంద్య

గీ. తియ్యనైయున్న యలమోవి తేనె వలతో ?
జంటగొనియున్న యలచన్ను లంటవలతో ?
త్రొక్కికదసినపిఱుఁదుల నెక్కవలతో ?
జోడువాయక స్త్రీలతో నాడవలతో ?

అ. నీకువాడమెల్ల నిన్నరాతిర గంటి, నమ్మడెల్ల నిను నమ్మరాదు
నవ్వుగాదు రేయి నాస్రుక్కలోనుండి, కలువరించలేద చెయ్యనెల్ల.

ఉ. అందుల కాసయేని మగవాండ్రపయిం బడి ధూరు వొండఁగా
నెందుకు కంటి కింపయినయింతుల నల్లఁ బెండ్లిసేయనో

గీ. ఒంటి నెదురైన రాధ యోశోరి కృష్ణ, దాళు తాళు మటంచనఁ బాళు శోరి
పదుగు రున్నప్పడొకమాట పైఘటించి, తాళు తాళు మటంచనుఁ దనకుఁదానె.

చ. విడు విడు నీకొసంగ నని వేటొక బాలున కొక్కతెయ్యమా
మిడిఘల మీయఁబోవ బలినుంగొని తా మొనపంట నొక్కి గ్రు
క్కెఁడురస మాని నీతక్కుతు లొగిం జెలఁగం దలయూఁచి చూచె గే
రడేమున రాధికామధుర రాగనుధాధరవీటి సారెకున్.

61

క. ఆముద్దుచూచి రాధిక, యేమజీతి నదేని చూచి నీవస నగి నే
నేను నినుఁ జూచినట్లులు, నీమనసునఁ దోఁచె దెలుపు నీవని వేడన్.

62

చ. తెలిపెద గమ్మటంచు సుదతీమణి దుప్పటికొంగుఁ బట్టి లో
పలిపడకింటికిన్ దిగువఁ బద్మదళాక్షుఁడు మోడిమానిసిం
బలఁ జని తెల్పుమంచనిన మంచిది పానుపుఁ జూడుమన్న ని
శ్చలుఁడయి కొంతనేపునకు జవ్వనిఁ దప్పక చూచి యిట్లనున్.

63

ఉ. మొన్న నె తెల్పలేదటవె మొన్నటి నిన్నటి పిన్నవాఁడ నాఁ
కొన్నను నీవు భోజనము శోరి యిడకవలె నెత్తిపెంచినా
వెన్నఁడు లేనిమాట లిటులేటికి నాడెదు మాటిమాటికి
గన్నులఁజూడు మల్లుఁడను గానటవే యన రాధ యిట్లనున్.

64

నీ. పసిబాలుఁ డందునా పరికింప నూరిలో, నీవు జూడనియట్టి నెలవు లేదు
వగఁ గానవందునా మగఁడు నీవే యని, నీరాకఁ గోరని నెలఁతలేదు
విన నేర వందునా విద్యలయొరగల్గు, నీ వెటుంగనిపాటి నీతిలేదు
దయఁజూడ వందునా ప్రియముతో నయముతో, నీవు లాలింపని నెలఁత లేదు

గీ. అన్నిటను జాణవే యాదు వైన నాదు, కూర్మి నెఱుంగనిదొక్కటే కొదవ నీకు
నీకు నీయంతఁ దోచని నెనరు కలిమి, వచనరచనలఁ దెల్పు నెవ్వరితరంబు.

65

ఉ. పెంచినదాన నంచుఁ దలఁపించెదు సారెకు సారె నీడు ప్రా
పెంచినదాన నాదు నిది యెన్న రహస్యము మావిపిల్కలన్
వంచనలేక పొదినిడి వారక పోషణచేసి పెంపు గా
వించుట తత్ఫలం బనుభవింపనొ యన్యులపాలు నేయనో.

66

మ. వినరా వావుల కేమి కాముకుల మున్ విన్నాము కన్నాములే
నినుఁబోలంగలవానిఁ గాన మవులే నీనేర్పు లొకంబులే

ప్రథమాశ్వాసము

ల్లను గల్పించినభార భారతికి యేలా లోలుండె నావిగ్గ
కొనఁడాయెన్నిటువంట్రిసామెతలు నీకు న్నాకుఁ గానున్నవే.

ఉ. లేదని కుండినకా ఫలము లేదని దైవము దూర నేల ? నీ
కేదయరావలెకా వెనుక నీవె తలంచుక చేరఁదవలెకా
కాదని పైకొనన్ వరుస గాదని నిన్నెద నమ్మియుంటి నీ
వేదయలేక నన్నుఁ గడ కింతకుఁ దచ్చుటఁ నెఁ డెఱింగితికా.

కా. ఓహో యత్తను నంటునేని నతఁ డాయుష్మంతుఁడొనంట నా
యుహోలాకము సామెతాయె నన వేదోక్తంబు గాదందువే
నాహా మంచిది భూమిసామికిని నాల్లె యుండి యత్తట సం
దేహంబా యిది వేదమందె వినవా నీమాట నీకే తగుకా.

ఉ. ఎన్నఁడు పెద్దవాఁ డవును వెన్నఁడు బాణతనంబు నేర్పు నీ
వెన్నఁడు నామనంబు ఫలియింపగఁజేయుదు వంచు గోరి నే
నున్నదివల్లనీజనుల యుల్లముఁ జల్లగఁజీసి మెచ్చుకొం
చు న్నవవింటివానిపని చూఱులు పెట్టుటకా మనోహరా.

ఉ. భూషణసూషితాంగ పరిపుల్లనగోరుహ నేత్ర నీకు సం
తోషము నిచ్చినప్పు డె ననుకా దయజాతువుగాక యూరకే
దోషముటంచు నన్వేతలఁ ద్రోయకు నేనిక మాన నీవపు
ర్యేషవిలాసమీఘము భరించెద మక్కుచపర్వతంబులకా.

క. విను కాకుండిన వేఱొక, తనువున నినుఁ జెట్టఁబట్టఁదలఁచెద నపుడుకా
వినవేము వావిదయనిలు, తనువులకర్మంబొ జీవధర్మము చెప్తమా.

వ. అనిన నబ్బాలి కాకుటికి గోపాలమాడామణి యిట్లనియె.

ఉ. క్రమ్ముక యెన్నిపల్కెదపు కానివిపోనివి గుంపునేసి వే
దమ్ములు నీకులుం దగవు ధగ్గము కాస్త్రములుకా నృగుల్ పురా
ణమ్ములు నీకుఁ జక్కనయినకా వినువారికిఁ జక్కనానె నీ
సమ్ముతు లూరివారలకుఁ జాటవలెంగద నేడు ముందుగకా

ఉ. మంచితనాన వల్లనినమాటలు నీకెగబోత లయ్యె నా
నంచు భవత్ప్రియంబునకు నై వినినం గొఱగా దిదేల నీ
కించుకవల్ల నేమి యొకయింతుక వావి దలంచుకొమ్ముచు
న్నించుము నన్ను ముచ్చటయు నేస్తముఁ జాలదె రాధ కామజీ.

ఉ. వెంటనే పాప మేల యవివేకము గట్టెదు వావి గాదు న
న్నంటకు మన్న అంతులిడి యల్లువిమంచితనంబులేదు పా
మ్మంటివి యత్తనేయుపని కాఱడి లేదనుటే నిజంబు నీ
వంటియభిజ్ఞురాలి కేటువంటివి మంచి వొకో తలంపఁగఱ.

78

గీ. అవనిఁ గాంతలు స్వేచ్ఛావిహార లగుట, తెలిసియే కాద బ్రహ్మ విధించినాడు
మగువకొక్కఁడై మగవాఁడు మగఁడుగాఁగ, రాధయిది ధర్మశాస్త్రవిహారముగద.

వ. అనిన గోపాలగ్రామినికి రాధికావధూమణి యిట్లనియె.

క. మహిదేహ సుఖ మెఱుంగక, తహతహపడి పరసుఖంబుఁ దాఁ గన కిహమున్
నహి పరము న్నహి యైతే, సహజము యామగనిఁ గొల్పఁ జలమో ఫలమో.

79

మ. గతి వీడఁచుచు బిన్ననాఁడు తమవేడ్కన్ బెద్దలాప్పించు ర
వ్వతె కెవ్వాఁడు మగండు కానరు మనూవా క్కాయకర్మంబులం
బతి యెవ్వాఁడని తోచె వాఁడె పతిగా భావించునాలే పతి
వ్రత నాసమ్మత మీమతంబు చెడుత్రోవన్ బోవ నే వేటిసే.

79

క. ఒక్కటి గల దైన మనో, వాక్కాయములందుఁ జెడ్డవారలత్రోవన్
ద్రొక్కక మక్కువ నొక్కఁడె, దిక్కిని దక్కినదియే పతివ్రత తలఁపన్.

80

క. మగఁడు మగండని మగువలు, తగవులు నడిపినను గాక తమ లొల్లనిచో
నగుఁ గా దని దండించునె, తగవుఁ ధర్మాసనమునఁ దగి మగఁ డోహో.

81

క. నిను నాఁ గాదన నేమో, యన వెఱుగును గాని మిగిలినందులకై తే
ననువారు వీరు నాఁగా, దనఁగాఁ బనియేమి యొకరికై బ్రతికదనే.

82

చ. బుడుతవు నీ వసద్దతనముల్ బచరించెదు బుజ్జగించి నే
నడిగినఁ బాపమంచనెర వంతకు నీకుఁ బనేమి నీకుఁగా
బడిబడి బాలనాఁడు మఱి పాలును నుగ్గిడునాఁడు నుగ్గునున్
నడపుచు నేనె పెంతునట నాకు స్వతంత్రత లేకపోయెనే.

83

చ. పలుకులకేమి యేరగను బల్కఁగఁజాలవు నిన్ను మించి యు
క్తులు పచరింప నాతరమె తొల్లిటివారలయాడినోలుమా
టలేకద పల్కఁబోయిన నొదంబడిఁల్ పనిగావు నాపయిన్
చలమొ ఫలంబొ యేల కరసానలబట్టెదు మా క్తికంబులన్.

84

ఉ. పాపము పుణ్య మేర్పరుపఁ బాల్పడినాఁడవె నీవు నీకు నీ
పాపము లేల నీకొఱకుఁ బైబడి దీనత నొందజేసె నా

పాపము నిన్నుఁ గూడఁగలభావల కబ్బెను బుణ్య మిందుపైఁ
బాపము పుణ్యముం గల్గెదె భావమునన్ బరికించిచూడగన్.

85

౧. పో నామాటలు పూర్వపక్షములుగాఁ బోనాడి పోనాడి యో
నా నీమాటలే నిల్చుకొంటి నని నీదాంతంబుగాఁ జీసి నీ
తో నింకేటివిరిండమున్ పంపి నేర్పు న్నేటితో నిగ్రహ
స్థానం బైతిని నీవి దెల్పుపలుకే కాస్త్రంబు తర్కింపఁగన్.

86

౨. శృంగారవికవంటిది, యంగన కడుఁ బ్రేమచేత నానందముతో
సంగీరించినం దగు, భంగంబున శోగ్యుఁగలనె భావజ్ఞనిధి.

87

౩. అలికుడ నొను వంచు మొదలకాజదివించినదెల్ల శేటికిన్
గలిగెను గాళ్ళపైఁ బడినకామినిఁ గాదని వాడ వాడలకా
గలమగ నాంధ్ర కాళ్ళు బడఁగాఁ జను వున్నదె మాటలేల నన్
సొలపునఁ గూడరా మనసునొడఁగఁ జల్లనిమాటలాడరా.

88

౪. అల్లుడ వైనందులకుకా, జెల్లుగ నుపకార మొకటి నేయుము నామే
నెల్లఁ గడుఁ గ్రాఁగుచున్నది, చల్లనినీమేర నొత్తి చల్లార్చు మిఁకకా.

89

౫. నన్నుఁ దాఁకినపుడె నామీనికాఁకిలు. నిన్ను సోఁకు ననుచు నెన్నవలదు
నిన్ను సోఁకఁబోదు నిను మున్ను గూడిన, మందసగులతనువులందుఁగాక.

౬. ఇపుడు మదీయవాక్యముల కీకొనవో యని డెందమూరకే
తేపతేపఁ గొట్టు కాడెడిఁ బడింబడిగా నిదచూడు మంచు న
చ్చపలప్పుగాక్షి లేచి యలసారసలొచను కేలుఁదమ్మి నం
దపుటురమందు మోపుకొని తల్పు బరాలన మూసి కృష్ణునిన్.

91

౭. గొట్టున కయ్యకుకా దిగిచి గుత్తపుటబ్బురిపుట్టుసిద్దెపుం
గుబ్బ లురంబునం దలమి క్రుమ్ముచు మెచ్చుచు మోవిలేనియల్
జాబ్బనఁ జూఁగఁగొనుచు సొక్కుచు ముద్దులఁ గొల్లలాడె త
బ్బిబ్బయి కొంతనేపు చెలి ప్రేమ నదేమనుచుకా వచింపకకా.

92

౮. అత్త మల్లాడునప్పు డయ్యంబుజాక్షుఁ, దూరకుండుట సరిపోలకుంటగాదు
పరవశతచేత నేమియు బదులువేయ, మనసులోఁ దోచకుండిన యునికి గాని.

93

౯. మొదలఁ బుక్కిటిపీడె మొసఁగి యెంగిలి గాదె, మంచిదిమ్మనుచు నిప్పించుకొనును
తానె గుబ్బ లురంబు నాని దోసము ద్రొబ్బు, మంచని కేలఁబట్టించుకొనును
పలుమోపితిప్పారె బదులైనఁ బరిపోర, మంచ కమ్మవి నొక్కించుకొనును
పరవశయై మ్రొక్కిమఱచితి నేఁ బెద్ద, నంచని మరల మ్రొక్కించుకొనును

గీ. ఒకటి చెలిగోర కొరి దా నొకటిగోర, గొమరుబా.యంపుధనమెల్ల గొల్లలాడి
రిద్దఱును దోడుదొంగలై యింక మరుని, కేమిలంచంబు విత్తునో యెఱుంగరాదు.

సీ. కనుబొమలో ముడివెట్టుకొని నీవు నే నంచు, వరుసజేంబడుల కైవాదులాడి
యాయతంబై నిల్చి యటు కేల నొడ్డుక, విరులబంతులతోడ వ్రేటులాడి
యాయముల్ దాకి హా యనినొచ్చి రోషాన, ముగళించిగోళ్ళచే నఱుగూడి
కరలి చేపట్టెనఁ గ్రిందు మీఁ దయి పోరి, విగువుతో సందీక పెనఁగి కూడి
బడలి సొక్కుచు సోలుచుఁ బొన్నుమీద, బడుచులేచుచు మరలఁ బైబడుచునుండి
రిద్దఱును గొంతసేపు పెన్నుద్దులగుచు, జిగురువిలుకానిబిగుదు మాష్టిలనంగ. 95

వ. ఇట్లు పెనంగుచు ననంగసంగరారంభమున కిద్దఱుం జొరక యగరుమాసమాచుంబుల
గుబులుకొను కమ్మకమ్మారితావులం బొనుగువడి కొంతవడిఁ జిత్రరూపంబులకై వడి
గదలకుండి రంత నగ్గోపికాకాంతునిం గవయుతమకంబున నక్కింబుకంతి యిట్లు
గొట్టుకాదుచు నతఁడు గదిసినఁ గదియనీక యవాంతరలజ్జాభరంబున దాఁపురం
బులు వెట్టుచు నట్టిట్లు గుట్టునం జిట్టాడి బట్టినం దట్టివెచి యొయ్యనొయ్యనం
బయ్యెనకొంగుఁ దిగిచి యుబికినచనుమిట్టల కట్టకేలకుఁ గేలుసాచినం బట్టిక చిట్టా
డుచు పట్టువిడుపుల చిట్టకంబులను వేగిరింపక యేమతించి లాలించి కాఁగిలించినం
గృహ్లాండు గదిమియదుముచు, నుదుటుసిబెంపుటుబ్బు గల్పిగుబ్బు లురమ్మునం
గ్రుమ్మి సొమ్మసిల హా యని కనుదమ్ములం దేలనైచుచు, మోహంపువగలచు
మోము మోమునంజొనుపవచ్చినం దప్పించి యొప్పుక యవ్వల నివ్వలఁద్రిప్పియబ్బిన
యెడలం గొబ్బునం జాబ్బనఁజూఱఁగా వాతెరఁ గ్రోలిన నఱగన్నువైచుచు బెండు
వడి మునింగి విడువిడు మని విదళించి బదులులేమ్మని పెదవి మొదలానం బొదివి
యాని నాలుకచేఁ జైపెఁ బెణుకుచు, చూడకుమని దాకేలఁ గ్రేగన్నులు ముగించి
నలకేలఁ జనుముక్కులు పులిమి బలిమిం దక్కితివని నురుక్కునం జాక్కలేర్పడ
నొక్కుచు, మక్కువను గోటిఁసోకులం బొక్కిలి నిమిరి యవ్వలఁ దడవఁగదంగినఁ
దడంబడుచు, మెదబలిమితనంబున మోహరంబుగ దేహంబు లాశీరింగొను తెఱంగు
నకుం గలగి కన్నొగిచి నగుచు, నఖంబులఁ దెక్కిలి మీటుచు, లేమ్మలేమ్మని
కమ్మవిల్తునికేళికిం బయికొల్పిన మెలఁకువలం గవకవలు చెవులం దవులం జొనిపి
తనివిదీఱక విడివడక యొడలెల్లం గలయం గరఁగించిత వేడ నేర్పితి? వన్వతేమిదిఁ
పరాకునం బడలితి? వలసితి, విధిరా నుభానందం, విధిరా వింతచందం, బని
పయ్యెదకొంగునఁ జెమట లేడనెడం దుడుచుచు, బొమలు ముడుచుచు, నన్నుం
జూడకుమని చివుక్కునం బయికొని. యంతకంతకుఁ గందుకంబాడు కైవడిం
దూఁగాడుదు, మఱియునుం బాతరలాదురీతులం గుల్కుచు, నల్లనల్లన లకుముకి

తెలుంగునం గరలుచు, నప్పటప్పటి కామున్దు లద్దంబునీగలం జూచుచు, నిట్లు
సేనద విది యెట్లుచుటకురా యని భావవిగహంబునోపం గొంతవడి నిశ్చలంబుగ
నుండి తెలయుచుచు, రాలుపువ్వులు గ్రమ్ముచేమటయు జాణునొమ్ముడియు
నెఱుంగక యందందు వింతపిలుపులం బిలుచుచు, గంతుసాయుజ్యంబందు చందంబున
దనువు లేకీ భావంబుగా నంటుకొన వ్రాలుచు, ప్రేమాశిశయంబునం జొక్కుచు,
గరంగుచు, నమ్మాధవుండు రాధికాపుంభావసంభోగశృంగారక్రీడావందసాగిరింబున
మునుంగుచుం, జేలుచుండె నంత.

చ. తెలతెలవాణజొచ్చె నలుదిక్కులు విచ్చె శుకీపికావకున్
లకలఁ గూయఁజొచ్చె నుటే కంతుఁడు పిల్ రతిచేతి కిచ్చెఁ జే
టులరొద హెచ్చె జక్కవకుటుంబము విచ్చె నమియఁ దంత శ్రాం
తులకు ముదంబుఁ దెచ్చె మది నొచ్చె విట్టిదిట చోరశోభికిన్. 97

నీ. మినుకుఁజెక్కుల గోటిచెనకు లేడవి కృష్ణ !, యదిగదా నీ వెఱుంగుదువు రాధ !
సాంపుకన్నుల నిద్రమాంపు లేడవి కృష్ణ !, యదిగదా నీ వెఱుంగుదువు రాధ !
కంపువాతేరఁ బచ్చికంపు లేడవి కృష్ణ !, యదిగదా నీ వెఱుంగుదువు రాధ !
నునుమేనఁ జేఱుగాజానొక్కు లేడవి కృష్ణ !, యదిగదా నీ వెఱుంగుదువు రాధ !

గీ నన్న మొన్నటివాడవు నేడు చూడ, లేడ శిర్భిది వీమాట లీవు కృష్ణ !
నాకు నాశ్చర్యమైనది నీకుఁ దల్ప. గూడ దదిగదా నీ వెఱుంగుదువు రాధ !

క. అని యొండొరు లిటులాడుచు, దినదినముల్ గలసి యొరులు దలియకయుండన్
గనుమాటి తెరుగుచుందురు, కనఁబడినన్ వారి బొంతుఁగావెంటు రొగిన్. 98

నీ. తనమోవి పంటికొద్దలి జాణుక్కున నొక్క, గినుకతో విదళించుకొని పెనంగుఁ
బెనగినఁ బోనీ విరికొగిఁటఁ గనింప, విడువిడు మనుచు నల్లడలఁ జూచుఁ
జాపుపెంబడి నొకించుక నీవిఁ జేసంట, దుడుకు మానవటంచు పెడలబోవుఁ
బోవుచో నొడిసి పో పోకుమంచు దమింప, నొడిపిచ్చుట జంటనుండ వెఱుచు

గీ. వెఱచి వెఱవగతెగువచే పెడలనుఱచు, మఱచి మఱవనితెలివచే మగుడఁదలచుఁ
దలఁచి తెలఁవనితెలపుచే దగులుపడుచు, పడుచుదనయునఁ దిరుగుఁ బైబడుదురాధ

ఉ. కూరిమిఁ గొన్నినా లిటులు గోపనుతుండు తెలంగుచుండి యే
మీర తలంపునంటడెనొ మెల్లన రాధను నిద్రవుచ్చి కా
ర్వారలకెల్లనుం దలిపి రాతిరి వేకువజామువేళ న
క్రూరునిపెంబడిన్ మనురకుం జని వేడుక నుండె నయ్యెడన్. 101

వ. అనిన నవ్వలివృత్తాంతంబుఁ జెప్ప మనుటయు.

కా. వీక్షామాత్రఫల ప్రదప్రళయకావేరీ మహాపట్టణా
ధ్యత్వా ! శంకరపద్మనాభరఘునాధామాత్య గోపాలకా
దిక్షేషాంకరసోదరాగ్రజపదాత్మీయాధ్య ! వాఙ్మంజరీ
సాక్షాన్నందకుమారపాదయుగ పూజాలబ్ధ భాగ్యోదయా !

క. గంధేభగామినీకుచ, గంధాంతిరక్ష ! భాగ్యకలితకటాక్షా !
బంధురహయసింధురజయ, బంధురనయకీర్తి ! పంశ పావనమూర్తీ !

తరల. మధురభావణ ! మంజుభావణ ! మాన్యసజ్జనపోషణా !
కథితపర్తన ! కీర్తినర్తన ! కాంక్షితాచ్యుతికిర్తనా !
ప్రథితలక్షణ ! బంధురక్షణ ! భాగ్యదాయకవీక్షణా !
మధితఘోరవిపక్షసార ! విమానితస్థిరభారవీ !

శబ్ద్య. ఇది శ్రీమద్వేణుగోపాల వరప్రసాదలబ్ధ శృంగార కవిత్వజైభవ
వెలిదిండ్ర తిరువేంగళార్యతనూభవ విద్యజ్ఞనవిధేయ వేంకట
పతినామధేయ ప్రణీతం బైన రాధామాధవ
సంవాదం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ
బ్రధమాశ్వాసము.

శ్రీ ర ను

రా ధా మా ధ వ స ం వా ద ము

— శ్రీమద్భగవద్గీతా —

ద్వితీయాశ్వాసము

౧. శ్రీ మత్సమన్వనము, ధామా ! రామాభిరామ ! తాండవకృష్ణ
స్వామిపదాంబుజదాసా ! శ్రీమగదలరామదాస ! చిత్రవిలాసా !
౨. అవధరింపుము జనధరాధిపతికి, మనని సంతోష మొదవ సన్మానితలకుఁ
జైనశుకయోగి గోమాంచితాంగుఁ డగుచు, నవలికథయుల నిట్లని యానతిచ్చె.
౩. అమరంగఁ గాగ్యభిద్యములయందుఁ బరాకయి రాధికామనో
రమణుఁడు కోన్నిసాక్షు మధురాపురిలో విహరించి యంత భ
ద్రముగ సమద్రమధ్యమున ద్వారకయన్ పురమున కుత్తించి రా
జ్యమునను సాగుఁడై సకలసంపద లందుచు నొప్పి నప్పరిక.
౪. కులమెల్లను రక్షించెను, దలిదండ్రుల చెఱలు వాపి తాఁ బోషించెన్
భరి ! యిఁకఁ దగదె “కుపుత్రః, కులదీపక” యనెనుమాట గోవిందునకున్.
౫. ఏవగవారు చేరిన సహించి తనంతటివారి, జేయుచున్
దైవము దాత తల్లియును దండ్రీయుఁ దానయి ప్రోవఁగా జగ
త్పావనమూర్తి యా తనకుఁ బావనమాతను గన్న జేవకీ
జేవినిఁ దన్నుఁగన్నవనుజేవుని నాపదఁబాపి పోచుటల్.
౬. పదిరెండేంద్రగుప్తాయమందు నిటు గోపాలుండు భూపాలురన్
మొదలన్ మీఱఁగనీక లోఁగొనుచు యశ్విజ్ఞాదులన్ గన్యలన్
బదియార్వేల వివాహమై సగుణరూపబ్రహ్మమై కన్నవి
న్నదిగా దీమహిమం బటంచు ఘను లెన్నంగాఁ జెలంగెన్ మహిన్.
౭. ఈవగ సమస్తభాగ్యము, కై వపమై నిండియుండఁగా నైఁపక యా
గోవిందుడుఁ రాధపయిన్, భావించిడి కందుఁ గుందు బహుళ ఘొందున్.
౮. దాయఁడు వనితామణులన్, మూయిం డొకగడియమాత్రమును గను జెప్పల్
చేయడు చక్కఁగ భోజన, మియఁడు తనమనసుమర్మ మెవ్వారలకున్.

సీ. పెనగునో యక్కిణి మునువలెనీదుమే, నత్త, లేదని పల్క వలసివచ్చు
కథబెల్పుమన సత్య గాధరాదని పల్క, నదిగాక వినననియనురుసురను
మరుమాట బెల్పు జాంబవతీనా నీవల్ల, వింటలేదని నీరు శంటనించు
రతివేళఁ గాళింది నుతియించుచును నాధ, రాయనఁ బ్రేమాలు మా యటంచు

గీ. బలిమిఁ బడఁతులు పైఁబ్రక్కఁ బడెడువేళ, నొడువమాటలవ్యంగ్యముల్ దడబడుటలు
చదురులును సంధి నేర్పులు వెదకిచూడ, రాధ తలఁపైన మదిగుండు మాధవుండు. 9

చ. పయికోని పువ్వుబోండ్ల బహుధంగులఁ బ్రార్థనచేసి వేడినం
గయికోవఁడాయె శౌరి తనుఁ గానక రాధిక యెంతయుబ్బసం
బయిపొరలాడునో యనుచు నాత్మను జింతిలు నెట్టివారికిఁ
దయయొకచోట నుండిన వితావిత యెంతవివేక ముండినకా.

10

చ. ఒకరికిఁ బల్పరాదనుచు నూరక చింతిలుఁ గొంతనేపు కా
దొకరికిఁ బల్ప మంచిదని యుద్ధవుతోఁ దలుపంగఁబోవు నే
నొకరికిఁ బల్పరాధ యిటు లొక్కరి కేటికిఁ దెల్పినంచుఁ దాఁ
దకపికలాడునంచు మదిఁ దాలిమి వీడును వేడు దైవముకా.

11

వ. ఇన్విధంబున బహువ్యధలం బొందుచు నెందునుం బ్రొద్దునోక దేవకీనందనుండు తన
ప్రాణసఖుండగునుద్ధవునికై దండఁగొనిమంద మంద చరన్మలయపపమానకంపితాధంగ
భంగనటత్కలక్వణితరణిత కలహంసకారండవ ప్రముఖప్రత్తికులగోత్తి కులపత్ర
వాతోద్ధూతాంబుజాతజాత పరాగరాగకషాయిత కషాయ కాసార రంగత్తరంగ
కణోద్ధూత జలకణ పరింపరాపరితోషిత మందార మాకంద చందన పిచుమంద
కుందసింధు వారతాలహితాలతమాలమాలతీతక్కిల సాలరసాలబంబుజంబీరఖజ్జూర
కరవీరసహకారపున్నాగ నాగవల్లి మల్లికాపుంజరంజితసిరుంజ పుంజమంజులవివిధ
కునుచు భానురవాసనాభీరామం బగు నొక్కకేళి కారామంబుఁ జేరి యందు
నింద్రనీలసాంద్ర కుట్టిమప్రాంత ప్రవాళ స్తంభసంభూతకాంతి విభ్రాజితజాత యాప
మయ కుడ్యనిబద్ధ పద్మరాగచ్ఛవిచ్ఛన్న మనకతలాదయుక్తముక్తానితానవిలాస
వాసచతుష్కరాంగణ కాంత శశికాంతశిమయవేదికాతలంబునఁ గూర్చుండి
కొండొకవడి యూరకుండి నలుదిక్కులుం గనుంగొని యుద్ధవుండామరమృని
యీమర్మం బెన్నఁడేనియు నీవు వినియుందువే యని గోవిందుండు మందహాస
భానురముఖారవిందుండై యిట్లనియె.

ఉ. ఇద్దరకల్ల రాజనయి యొక్కడలేనిప్రసిద్ధిఁ గాంచి నా
బుద్ధికి నీడులేదనగఁ బొల్పువహించి తలంప నేమిటన్

బన్ధుడఁ గాకయుంటిఁగద ప్రాథత కల్గును విల్లిగాఁగ నో
యుద్ధవ పిన్న నాటిఁతగు లొక్కటి గల్గె జగద్విగుద్ధమై 13

పడుచుదనంబున గొల్లల, పడుచులతో నాడు నాఁడు పునిక బ్రక్క
బడుచు న్నందుని చేల్లలి, బడుచున్ గొల్లల మోహపడుచున్ వేడ్క 14

పిన్న నాటనుండి ప్రేమ నెదఱునోడ, గూతజేదు ? కూడి పడలేదు ?
దాని మఱుతుననిన భైర్యంబు రా దన, రాధ గాన ధృతివిగోధ గాని. 15

తల్లికి దండె కన్నలకుఁ దమ్ములకుఁ దలుపం గాని నా
యల్లముగుట్టు గోప్య మిపు డుద్ధవ నీకు వచ్చితి రాధ శే
నల్లుడ నంచు రాధమఱి యల్లయటంచుఁ బ్రసన్నయుండగాఁ
జెల్లుగ మాకునిడ్డరకుఁ జీరక యెగతెగల్గుఁ జెప్పమా. 16

గమః ముతోడ నొక్కపని గ్రక్కునఁ జేసినవో రహస్యమై
యనురదు మున్నె కొంత గొఱయ్యెద శౌర్య వ్యతంగవాన; నే
దమును మఱంబు కాస్త్రమును దేవము లేదని లోక మెంచు; లో
కమున వివేకి లేడొకడు కాముకధర్మము లూహ నీయఁగన్. 17

ఆరుసుగొఱునుంబడియు నాచలి యేమిటికంటిజేని శే
వీరును నాగునంబలెను వల్లదయన్ వలపింపజేదు శృం
గారరసప్రభావములు కన్పియ నాకుపదేశ మియఁగా
నేరచినాఁడ దాని విడనేర్తు నె నేర్చిన యె మోగ్గునే. 18

చక్కఁదన మెల్ల రాసిగాఁ జక్కఁద్రోసి, కమ్మకన్నూరి మేదించి కఁగఁబోసి
చేసినాఁడే మి పరమీష్ఠి చేతివాసి, దాని మచ్చఁదె చేరిని సస్మానీయైన. 19

భూమి రాకులమోయులపోల్కి యనుమఁ, దామరిల నెంతు శే నట్టితామరలనె
చెలియపాదంబులకు సాటి నీయఁగూడ, దంచు రాజకరస్పర్శ మందలేమి. 20

కమలగర్భంబులఁ దృణంబు గాఁగఁ జూచి, పాలునుకాచాళ లూమకపోవు ననినఁ
బాలఁజెబంధులతో సరిపోల్చ నగునె, జనులమఱుఁగున దాఁగడివోవల నెందు. 21

అట్టికి రంధ్ర యనికదా లోకయాధి, యెట్టిగంధలైన నయ్యిందువదన
తోడలనగఁజాలు ననినచోఁ గదమశేమి, యతివ నెంచంగఁదరి మె ప్రహ్లాదులకున్ 22

ఈన్నవి సాటువ లెన్నఁగఁ, గన్నియవిఱుఁ దంద మింకఁ గా నందంబుక
మన్నును మిన్నును గలిగిన, యన్నాళ్లకు మఱవవచ్చునా చెల్లికాఁదా. 23

ధగఁ గవులు పక్షపాతము, గ రచింతు రజేము కాని కరులకు సదలా
కరులును ; గిరులును సరులా, గురుకుదముల ; కలుఁగలేరు గుణసామ్యంబుల్. 24

క. వచియించను రచియించను, బచించ గణించఁ బంచబాణునితరమా.

కచమేచకచకచకరుచి, కుచలికుచమరీచిలికుచకుచకేతగుటన్.

ఆ. క్రోల బుద్ధిగొల్పు కొమ్మవా తెరతోడఁ, బండియున్న దొండపండు సరియి ?

చేరఁదేసికన్న లారసి యినుమంత, తమ్మిరేకు లనఁగ ధగ్మచుగునె.

క. కోమలిమోమున కాహిమ, ధాముఁడు సరిగాఁడటన్నఁ దామర సమమా

తామర సమమానప్పుడు, తామరసము గాక తనయథాస్థితి నున్నె.

క. ఏయెడ నఖిఖివర్ణన, నేయింగా నొకరివశమి ; భేషుఁడు రాధనీ

బాయక వేడినెపందె, వేయేటికిఁ దలియలేక ప్రేమచునుండున్.

క. ఆనగునో మాకనుఁగవ, యానడు మామోవిశీరు నాచనుఁగవని

క్కానడగు ల్కాతొడత, క్కానీటును మఱవవచ్చునా చెలికొఁదా.

సీ. అల్లుఁడా రమ్మని యలరించు నొకవేళ, హొయలుగాఁ గై నేయు నొక్కవేళ

దుడుకుచేసినను బుద్ధులు దెల్పు నొకవేళ, మక్కువ ముద్దిచ్చు నొక్కవేళ

కన్నెలతో నాడ గద్దించు నొకవేళ, నొంటిగాఁ జదివించు నొక్కవేళ

తచ్చనమాటలఁ దర్కించు నొకవేళ, నూరకి నవ్వించు నొక్కవేళ

గీ. వలచు నొకవేళ నొకవేళ వద్దఁజేయఁ, బలుకు నొకవేళ నొకవేళఁ బల్కుకుండుఁ

దెనఁగు నొకవేళ నొకవేళఁ ప్రేమఁ గలియు, వలుగు నొకవేళ నొకవేళ నాదరించు

క. ఆనాతిమనసుమర్మము, లే నెఱుఁగుదు నాడుమర్మ మెఱుఁగునురాధా

మానవతి లోకు లెవ్వరుఁ, గానరు మామనసుమర్మకర్మము లరయునె.

చ. తననునుగోటితాఁకులకుఁ దాళిన నెవ్వలెఱుఁపె బరాకు నీ

కని యొకకిన్నఁ దెచ్చుకొని యవ్వలిమోమయి మోడిసేయుఁ గా

దనివిదళించినన్ సయిప దాయనె నేడని చిన్నవోవు యెం

తనివచియింతుఁ గంచుడద నాచెలిసెమ్మన మించ నుద్ధవా.

చ. నీక నునుగోళ్ల దువ్వుచును జెక్కిలి నొక్కుచు నేమియే నొకా

నొకకథ బూతుగాఁ దెలుప నూఁకొని కేను బరాకుగాఁ, బకా

పక నగి యేలరా విఃపు పాపఁడ ! యింతినె యింతవింతయే

రక మనుముచ్చటల్ మఱపురా విఁక రాధక నెట్లునానుదున్.

క. రారా కృష్ణుడ, రాఁగదోయి వరదా, రావయ్య గోపాలకా,

యేరా చుంబన మీఁగదోయి యధరం బీవయ్య నీయాగడం

జేరా, కోప మదేలనోయి యలిగే వేమయ్య, మాటాడరా,

రారా ర " మృసిపిల్చు, నెట్లుమఱుక రాధావధూటీమణికా.

- ఉ. చక్కనిరూపునో గతి జగ్గునిల్చినయట్లనిల్చి తా
నిక్కముగాగ నన్నం గనుగొనుచుం జూచినయట్లచూచి తా
బక్కుననన్వేసట్లనగి పైకొనగా గనుగొనినట్ల నన్
దిక్కులఁ గాననన్వేది మనిం దగులయ్యెదఁ దల్పబోయినన్. 35
- క. అకామిని యటు నే నటు, ॥ ౩౬ ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ ౩౯ ॥ యటన్నవిధం
బై కవచాయుగఁ బలపెం బ, రాకా నావంకఁ జూడరా చెలికాఁడా. 36
- గీ. ఇక నశక్తునిగీతిని శేర దపించ, నొకఁడు కరుణింపనున్నాఁడె యుద్విలాస
మనము వేకువ ప్రేవలదనుకఁ బోవ వలయు నీవును దైవమే నిలుపు మనిన. 37
- క. ఇది మంచి దనుచు నుద్ధవుఁ, దెదఁ బొదలుచు మాట నుద్బినియ్యక యంతన్
బావలె నట రుక్మిణీమణి, యునుటాం బడుచులయెలుంగు లొగిపినఁబడఁగన్. 38
- క. మనమాటలు వినియెగదా, యని శౌంకుచుఁ గృష్ణుఁ డుద్ధవా చూచితే
యినుఁ ద స్థమించువైఖరి. మనలం గని దాఁగఁబోవుమహిమ చెలంగన్. 39
- క. దిగఁడిచి లోకబాంధవ, తగజే నీజేగ మనకుఁ దా గని మేలా
పగలాయె ననుచుఁ బద్మిని. ముగిచినకే లనఁగఁ బద్మములు ముకుళించెన్. 40
- ఉ. పొడుచుటయాచిగా దనుగళుంజములం దెగటార్చి యార్చి తా
వడిఁ జరమాగదానవుని పైఁబడి నాతపసుండు గ్రుంక పెం
బడి జగ మెల్లనున్ పొడువఁ దైకొనుచీఁటిసోఁజేమూఁకచే
నడరుతుపాకైతాటికొడియగ్గి యనం బొడనూపెఁ దారికల్. 41
- క. నుడిగొన్న కటికిఁకటి, కడమాపక దీపకలిక లిండ్లఁ జెలంగన్
వడిఁ దేంట్ల నంటనీయక, పొడనూపినక నగముకుళములనగ మిగులన్. 42
- ప. అని యివ్విధంబున నవ్వనజనాభుండు గొన్నిప్రాదుసోకమాట లాడుచు, బెండ్లి
చవికలొనికీఁ జని యుద్ధవునిం బనిచి రుక్మిణీశేఖర గృహంబునకుం బోయి తదను
గుణప్రియభాషణంబుల సంతోషంబు నేయుచుఁ దనపయినంబునకు నుపాయంబు
గానక నెపంబు పెదకుచు మనంబున ఘనంబగు పరితాపంబునఁ బొరలుచుండె నంత
నక్కడ. 43
- క. తను నిదురఁబుచ్చి వేకువ, వనరుహానయనుండు చనినవార్త చిలుకచే
వెనుకన్ విని యారాధిక, ఘనతిరతోకార్చి మునిగి కళకళపటించున్. 44
- సీ. ఒకరిఁ బిల్వఁగఁబోయి యొకరిపేరునఁ బిల్చు, నమ్మచెల్ల ! యటంచు హరిఁ దలంచు
నొకటిఁజూడఁగఁబోయి యొకటిఁదప్పకచూచు, దప్పుగాయిదియంచుఁ దనుగణించు

- నొకటి నేయఁగబోయి యొకప్రయత్నము గేయ, మంచిదాపనటంచు మదిఁ దలంచు
నొకటి పల్కఁగఁబోయి యొకటి యేమేఁ బల్కు, మోసమామోసటంచు మోమువంచు
- గీ. మారు నందించునదె తోఁచె శౌరియంచు, బయలు గబళించుఁ బలవించుఁ బల్కరించు
నిజము గాదంచుఁగన్నుల నీరునించుఁ, గలకలను ముంచుఁ గలముంచుఁ గలువరించు 45
- గీ. బయలు వెడలంగఁజాలదు భయముచేత, వినుడుకొనియుండఁజాలదు భ్రమముచేతఁ
గలికి యపు డోదమునఁబడ్డఁ రిణిఁ రిణిఁ, కొట్టుపడి కొట్టుకాడును క్రొక్కులాడు. 46
- సీ. మధుకైటభారాతిమధురవాచారీతి, నొంటిగాఁ జింతించు నొక్కవేళ
హాటకాంబరధారి యదెవచ్చె నని చేరి, యున్నట్ల బయలాను నొక్కవేళ
పాధోధికాయితైఁ బదము పాడఁగబోయి, యూర శీకొ గొణఁగు నొక్కవేళ
మనచునఁ బెనఁగొన్న మగ్మకర్మములకు, నుడుకుదు వెతినొందు నొక్కవేళ
- గీ. చిక్కులేదని విధిమాటు నొక్కవేళ, మ్రొక్కి ధయఁజూడుచుని వేరు నొక్కవేళ,
నోయదూద్యహ యని చీరు నొక్కవేళఁ, దా మగ్గలంగి రాధికాకోమలాంగి 47
- గీ. మఱియు నొకయింత శయ్యపై మఱపురోక, బాధపడి గాధ తడఁబడి బడలి నిల్చి
పిల్చి హాయిఁతఁ బ్రలాపింపఁదొడఁగెఁ, గృష్ణు డటురూర్చి చెక్కునఁ గేలుచీర్చి 48
- క. హా కృష్ణ ! హా యదూద్యహ !, హా శేకవ ! హా ముకుంద ! హా గోవిందా !
హా కమలనయన ! హా హరి !, హా కమలాహృదయలాల ! హా గోపాలా ! 49
- మ. నిను నాదైవముగా మదిం దలఁతు నీనిద్రంపునెమ్మెను నీ
గొనబుంజెక్కులు నీనుధాధరము నీగోమైన నెమ్మొమునుం
గని యుప్పొంగుచు నాతపఃఫలముగాఁ గైకొందు శేఁ దయ్యయో
నను నేలా గెడఁ బాయఁజాలితిని కృష్ణా ! యెంతనితొక్కిహివో. 50
- మ. ఒకనాఁ డించుక చూడకున్న నిను నాఁ డూరెల్ల నేజీ మొకం
టికె నిస్సారిముగాఁగఁ గానఁబడు ; నా డెందంబు నిజ జూచినం
దుకె ముల్లోకముఁ దానె యేలుగతి నెందుకె సంతసంబందు ; శేఁ
డకటా యేమియు లేక నీవు ననుఁ గృష్ణా ! యింతగాఁ జేయుచే. 51
- ఉ. అక్కట యెన్నిముచ్చటల కాసపడుంటి మనంబులోనఁ దా
నొక్కటి యెంచుదైవ మదియొక్కటి యెంచుట సత్యమాయె ; నీ
యొక్కనఁ జెక్కుఁ జేర్చుకొననెతిని నా కిది మోసమాయె న
న్నిక్కము పాయకుందునని ని న్నెదనమ్మితిరా మనోహరా. 52

కదియక నీనువారివలెఁ గన్నులఁ జూచినవేళఁ గొంకనే
పది యిది ప్రాద్దుహాళలవిహారము నల్పిన నింత రాదుగా
మొదలనె దూర మెంచవలె మోసము వచ్చుఁ జేమినేతు మా
మది మదినుండి యేల నిను మాలిమిచేసితి జీవిరేళ్ళరా. 52

అనించి నీవు చేసిన, బాసల శే నమ్మియున్న పసిగోల నయో
దోస మన కింతలో మది, రోసితి వింతటిదయాపరుండనొ కృష్ణా. 54

అని విలపించి నీవు విడనాడిన నెవ్వరిదాననండుఁ గా
మిని మొగనుండు చేల యిడి మెల్లనె యేడ్చెను పెక్కి పెక్కి వా
లనుఁగవ పెచ్చనీరు చిలుకాలువలై అయికంటి నిక్కుచ
నొసలను జూఁజుగా మెయి గగుర్పొడువకా మది తాల్మివీడఁగన్. 55

అంతఁ బెంపుడుచిల్క యయ్యితిరఁజేరి, అక్క యిదియేమిచేసెద వగుకుదీరి
చెలులు వినియొద్ద రెండుకే చింతిఁగుండ, వలదు కృష్ణనిపదమాన నిలువు మనిన. 56

కనువిచ్చి చూచి రాధిక, తనువేడెడుచిలుకతోడఁ దా నిట్లనియెన్
విసకే చిలుకా కృష్ణుడు, తనునొల్లని వెనుక నాదుతను వేమిటికే. 57

ఇల్లేటికి మగఁ జేటికిఁ దల్లేటికిఁ దండ్రీ యేల ధన మేటికి నా
యలునిరూపము కన్నులు, శుభ్రనఁగాఁ జూడఁగనినఁ బాలద చిలుకా. 58

అల్లరి గాఁడు లో నెనయ గల్గినవాఁ దదిగాక వారి మే
నల్లుడు రూపరంతుడు మహాగుణశాలియటంచు నమ్మి నా
తల్లిని దండ్రీనికొ మగని దమ్ముల నన్నల రోసి తన్ను నే
నల్లయలోన జేవు దనియున్నది కిరమ నీ వెఱుంగవే. 59

వీధులలోన లేవగవు వెన్నల చల్లఁగఁగాయఁ బూర్ణదం
త్రోదయ మెసరీతిఁ గళలూనినవాని మొగం బె గాదిగ
న్నాదిగుల్లెలఁ దీఱఁ గని నాదిగదా తగుభాగ్య మార నా
మీఁదను స్వామి కెంతదయ మేలుభళా యనుకొందుఁ గిరిమా. 60

చందురునిజూచి నంతోడు నుందురీల, జూచి పొంగుదు మారి నది, చూడలేక
యమ్మలక్కలు మిన్నక యాడుకొందు, రేల కొఱయొరి నిందుల నేమిగంటి. 61

చలమున మచ్చువల్లిన నిజాలకునున్ దయవాడటంచు నే
వలచితిఁ గెరికికునుమవాసనకై భ్రమకొంది లేన లో

పలఁ గలదంచు నానఁగొని పైఁబడఁ బుప్పాడి రెండుకన్నులం
దొలసిన లేవలేక పడుతుమ్మెదతో సరియైతిఁ గీరమా. 62

చ. మది మగిసుండలేక బలిమూలిన నామది నాడికొందునో,
కొదవలు గాఁగ నాడుకొనుగుంపుల నందునో, యింత కోర్పు నా
బ్రదుకున కందునో, వెతలఁ బాల్పడజేసిన బ్రహ్మసందునో,
యది యిది యేల నావలపు లాఱడిఁబెట్టిన కోరి నందునూ. 63

ఉ. ఎన్నిటికంచు నేవగతు నిప్పుడు నాతలవ్రాఁత యేమి గా
నున్నదో యింతఱుంతుపడ నోర్చినదానికే నెంతచందఁగా
నున్నదో కానిపోనితగు యానిననామది కేమిసేతుఁ గా
నున్నదికానిపోవ దని యుందునె యుండదు నెచ్చునం బిడక. 64

మ. అనుకోరాదనికాక యోచిలుక ! నా కాకాఁగి యూరెల్ల హా
యనుకాలంబున నేథలంబొసఁగి యన్యగ్రీవతం జెంది నేఁ
దనుఁ బ్రార్థించినకొద్దిఁ దాబిగియ నంతం జింత నంతంత యిం
తనఁగారానివిరాళిపాలుపడి లోనైయుంటి నన్నింటిక. 65

క. నేఁడైన వానియాసల, పోడిమి నిడనాడి నేను పొలిసెదనన్నక
వాడి చెడినాఁడు మారం, డాగ నితని కేల పువ్వుటమ్ములు విండ్లుక. 66

చ. అనుచు ననంగునింగుతీచి యంగనలక మము నొంపఁ గాని పెం
పనుగొఱగావు నీయొడలు భస్మముగా మగవారిఁ జేరనుం
జెనకఁగలాపె లావుగలచిల్కగుఱాని విరాసఁ జేరి నీ
గున బ్రతుకందలంపు మదిగో యింక నెన్నకు బంటుపంతముల్. 67

క. దమయంతి రామునింతిని, బ్రమయించినరీతి వట్టిభ్రాంతిని నన్నుం
దమి మాందకు మరు లెంచకు, తమిలించకు పువ్వుటమ్ముఁ గుదిలిం చ కదక. 68

గీ. అని యనంగుడ వీవు నిన్ననఁగ నేమి, నేమిరీతిని నెలనోఁచె నింగి నిందు
నిందుఁ బగఁజూడు మని మళ్ళి తీవుగాక, కాఁక నను నుండలేవని కలికి యనియె
వళ్ళిచూచలముపైబడిఁ మళ్ళి బ్రతుకుదే, లలిఁజూపు నింద్రజాలంబుగాక
యిలఁ జకోరములు పెన్నెలఁ గ్రోల నెగడుదే, వగఁజూపు కరలాఘవంబుగాక
దీనదిన మొకవింతరీయగాఁ దోచెదే, పెదమాపు బహుయాచవిద్యగాక
రామాపు మ్రింగఁ గోఱలు సోకి పెదలుదే, పెదపెదఁజూపు గారడముగాక

ద్వితీయాశ్వాసము

- గీ. సలనెయన్న జగమలఁ దలఁచెడి, భ్రమలమంతుని కనుకట్టుబలిమిగాక
కాఁ దేహటి నజగీని ఘనుడైతి, నేడు గావోరి నిగారి నిరవారి.
- ఉ. అనవింజీవారి మని నల్లునిగా నెలరన్ని నావు; ఈ
కానఁ గుమారుఁడుకొ జున్నకబడి నాగద; వీరదూతుగం
దానజనించి నాఁడని కంబుదేఁ దండ్రిని మించినాడు శ్రో
హానకు నింక నైనను మృగాంక మృగాంతునిఁ జేరు మూరకక.
- క. కాదేని నీదు విన్నల, నేవన నామీఁద జూపి విడు ప్రాణములన్
లేదనిపించును పంకము, లేదా యెల్లనికే దోడు లే లెమ్మ నడిక.
- న. అని యారాధానధూరిలకంబు కలపెంపుడు చిలుకం కెక్కరి.
- చ. ననివిలుకఁడు బోయి; నెల నా కలదాయ; యిదేలవీరిబా
ధను బడఁజాల; బాణపుగదా చిలుకా, యొకగాధ లేదుగా
యన "విను నన్నుగాంగి తెలియంగ ననంగ ననంగ జొక్కరా"
జన విని యంతఁ గేల జెపు లల్లన మాయుడు నీకృతా యనుక.
- క. ఇవ్వగల రాధికామణి, నెవ్వగలం బొగులఁజెలుక నేర్పునఁ బరికర
జన్మని మీగోపాలుని, నవ్వులు నేఁ దోడితెల్లు న్నొంగవుగా.
- గీ. అటునెలలాఁయె గృహుఁ దందరిని యెల్లఁగు, నీయనాటన్న పిలిచిన బాలుఁగ
ప్రతుని పెదకడుగాక నీపతియనంబు, కడలకున్న నీచెంతఁ గంటిజేయ.
- న. అనినవిని నవ్వి యవిల్వలాసినితిలకం దెట్లనియె.
- చ. నలదినవారు జేరొ; పరివారలలో నగుబాల్లు గాఁగ నా
నలఁ జరియించిన; యొకరినంతుల నేటికి బోన, వార నా
కలనిటు వ్రాఁయఁగానలెనె; దైవము దూఁడగ నాయమానె; నేఁ
దొలిమియి నేమిసోయి లెటునోచితినో యదిగంటి నిమ్మయినో.
- ఉ. కంటికి నిద్రరాదు చిలుకా | కలకాలము నేగఁజాల నీ
నంటియనుంగుఁ గర్చి తగనా మగవారలఁ బాదీయంత నే
నొంటిగ నుండి ని స్పృహపనోప; యెఱుఁ యెటు లేల బాగు; నీ
పంటన జంటచేసికొననే; పదనే పదమొకదానికొకా.
- క. నీకుం గలిగిన కుక్కలు, నా కెదురకనాయుఁగాక, నా కర్చినవో
తెగగని యందరారను, తేకాంతునితో మృనినాడ నిలువన చిలుకా.

క. సోమృనవలె ; న న్నియొడఁ, బొమ్మనవలె ; నీవు పోయి పురుషోత్తముతో
ర మృనవలె ; దేహమునీ, సోమృనవలె ; విడువవలదు ను మృనవలయుట. 81

మ. తను భోగింతుఁ, దను న్వరింతు ననుచింతం గాదు సోయింక నా
పని నాకేటికి ; సిగ్గులేదె తొలుతకా బ్రాయిండి యిల్లాలిఁ గా
పునుగాఁ జేసి తుదికా ద్యజించి తిరగే పుణ్యాత్ములం జూచిఁ
తన చాలుకా ఫల ; మీశ్వరేచ్ఛ యెటులైనం గాని యామోదటకా.

మ. తన పేరుం దనపల్కులుం దనవగల్ తా నాయొడం జేయును
న్ననయు న్నెమ్మది నాటియున్న దిఁక మానంజాలఁ జింతాభరం
బున డెందంబున కొక్కటకా విరసముకా బుట్టించి పోఁ గాని ర
మృనవే యొల్లనివాని కేల యితర వ్యాపారచాతుర్యములో. 82

ఉ. ఇంగిత మెల్లనుం దెలియ నెంతయు జాణపు నీవు ; నీవచ
స్సంగతి యేదికిం గలదె ; సన్నతిగా నిది శోరి శను ను
ప్పొంగుచుఁ గూడినప్పటికిఁ బొల్పుగఁ దోచును నిన్ను మెచ్చఁగా
బంగరుచిల్క ; నిన్నిపుడు పల్కుగ నేర్తు నె షేదపల్కులకా. 83

గీ. అనుచుఁ దనచేతివ్రాలఁ బద్యములు రెండు, వడిగ లిఖించి శిల్పిలనడుచు నునిచి
చిల్క ! నీ నేమి దెల్ప నీచిత్త మిఁకను, దనదుభాగ్యము పోయిరమ్మ నుచు నుప. 85

శ్లో. గనమున కగసి మధురా, నగరముఁ గని యచటఁ గనులనాభుఁడు తేమిన్
దగఁ దెలిసి ద్వారకాపురి, డిగి యచ్చటికిగరు సొచ్చి డెందం బలరకా. 86

క. తమకమున భోజనస్యాయుఁ, గమలాక్షుఁడుఁ బడుకట్టింటఁ గనగొనియుండకా
సమయము గాదని యచ్చట, నమరనచిలుకలను గూడి యాడుచు నుండకా. 87

ప. అంత. 88

మ. తగుకుంఠంతపుఁ జెక్కడంపుఁబనినిద్దా జారునాకీలుబొ
మ్మలు నల్వంకల నూడిగంపునడగుమ్మలో గాఁ బనులో నేయఁగాఁ
గులుకుంబచ్చలకోశ మంచముపయిగా గోపాలుఁ డాచక్కినీ
లలనారత్నముతోడిఁ గూడి సొలయల్కన్ మార్మొగం పొనడన్.

మ. చిలుకం జూచి బిర్రా తేచి నగుచున్ జేసాచి రా రమ్మును
దులగారాబుమిటాచిల్క యన నెంతో వేగఁ బాదాంబుజం
బులవై వ్రాలఁగ నేల్లవై దిగిచి యింపులోగుల్మ ముద్దిచ్చి శి
ల్పిలఁ జక్కంబడదువ్వుచు నిజదృఢాంకంబందు లాల్పించునున్. 89

క. నందయశోదలు పగనూ, నందంబున నున్నవారే ? నన్ దలఁచెదరే
యందలిమనవారందఱు ? గొందఱు నన్నెపుడు దూఱుకొందుర కనుకన్ ? 91

అ. పిన్నవాఁటనుండి నిన్నుఁ బ్రాణముగాఁ, బెంచుకొన్న రాధ యించుకంత
తడవు వీడఁజాల దడఁబోసి విచ్చుటఁ, జంత నీయ నేనొ వి త కలను. 92

క. అని వనజా.యశోచనుఁ, దన విని యింతంతగానియానందముతో
నెన రింత నీకలుండినఁ, జన కగునీ మునుచు మదిని సుధ్రమ మొప్పున్. 93

ఉ. ఓనురుణాభిగాను పుగుసోతను జేవరవారు పూర్ణసిం
హాసనపట్టభద్రునియొంకచుపోన్నున్న భవత్పద
వ్యాసలపక్కఁబడవనుభాధిపకన్యః లూడిగంబు లా
సాసలఁ జీయనంటఁ గనినంతకు వింత మతేమి కన్గెడిన్ 94

ఉ. అన్నియు మధురించెవనటంచు నటించినదాని శేమిపో
యెన్నెల కౌక్కిసారి మొగ మించుక చూపినఁ జాలు నేల యీ
యెన్నిక లంచుఁ గొందఱు విజేచ్ఛల నూఱుటదక్కి నెవ్వరున్
ని న్నొకపాటివాఁడని గణించెదరే యదువంశధూషణా. 95

న. అని పలికిన. 96

క. ఇహ్మటలు మఱి మఱి విన, ముమ్మరమై తనదుఁజెవికి ములుకులు గాగా
ముమ్మడి నలుమడి కోపము నెమ్మదిలో బాడను రక్తినిచుడి యంతన్. 97

ఉ. బాతినకొప్పునో జెవికి బాతినపాపటబట్టుతో దిగం
బాతినపైటనో నొంగబాతిననీవికతో నొకింతగా
బాతినసొమ్మునో జెరుట బాతినమృతబాట్టునో ముడిం
బాతినపూలతో నొదలు జగ్గుమనన్ వడి లేచి దిగునన్. 98

గీ. లేచి తనబొంట్లమీదను నేనికోప, ముంచి గుప్పించి పిలిచి గద్దించుకొనుచు
పైగగా బోవ దన కది పైగ గాగ, శొరి యనీయనీనగవుతో నూరకుండె. 99

గీ. చిలుకకడ జూచి నీశల చిన్నబోవ ? నంత లే దిది ; నీకు బనేమి ; యొకరి
ప్రకృతి గావని మాన్పంగ కొకరివళమె ? చెలియ యేనునె నవ్వల బలుపుమనిన. 100

చ. చెలియ కి శేమియున్నది విశేషము లయ్యెడ నెన్న మాటికిన్
దలుపగ వేసటయ్యె జెలివినత జూచిన గృష్ణ కృష్ణ ; యా
పాలకుఁ యేమిభాగ్యములు పొందెడినూ తెలియంగరాదు ; వే
డ్కులగనియైననీదుసలు పంబున దల్పగరాదు తద్వ్యభల్. 101

మ. ఘనయోగీంద్రునిగీతి శేమినినివళ ; కంఠోయిఁ దా శేమిగ
నన్ను ; నెమ్మేమన శేమిసోఁకినను ; గృహ ! దేవకీనందనా !
యనిపల్కున్ ; జెల్లిప్రేమ శేమనుదు నాచో ! మోహ మోహోహూ ; నె
మ్మన మాకొర ; వికార మందఁదిరా మందారపుష్పాశ్రితన్ . 102

క. అపడఁతిచేతఁ బెరిగిన, పాపంబున శాదుపల్కు ప్రత్యక్షము గా
నూప దయిన నీసేవలు, ప్రాపించుటఁ గొంతిఁగొంత. పాటింపఁదగుట. 103

చ. ఘనకుచపాళి పోలి నినుఁ గన్తురిచేఁ గొనగోటప్రాసీ యి
య్యనువున నెన్నఁ కందు నకటా యనుచుక దలపోసి పోనీ పె
చ్చనికనునీరు పై పయిని జూటఁ గంబుల నాని చే చులు
క్కున విదళించి యెంతిఁఘనమాయెను జీవమటంచుఁ జింతిలున్ . 104

క. ఇక్కమ్మలోన శేమో, గ్రక్కునఁ దా వ్రాసి యొసఁగఁ గొను నునుచుక
తొక్కిల నుంచినపత్రిక, ముక్కున నెడలించి శౌరిముంగల నిడియెన్ . 105

క. పురుషోత్తముఁ దాపత్రిక, నిరుక్తేల నహించి మొదల నీయ వటంచున్
మురియుచు గన్నులనొత్తుచు, దఱచుగదలయూచి చదివి దానిట్లనుచుక. 106

చ. సకలగుణాభిరాముఁ డగు కొరికి రాధ నమస్కరించి మి
న్నక యొకవిన్నపంబు ; నిను నమ్మినవన్నియునున్ ఫలించె న
త్తుకు మగఁ డల్లు డంచును వితావిత తేరికుఁ కర వట్టియా
డిక లివి యేల నాకు నెగడెక నడి మాన్పుము మేలు నీకగుక. 107

మ. అని చదువుకొని తదాభవంబులు పలు దెలుంగులం బరికించి వాత్సల్యంబును ముగ్ధ
తనమును బ్రాథతినమును వ్యంగ్యంబుగఁ దోఁప వింతయుఁ జింతయు దొంతరగా
నంతరంగంబునం గదురఁ గొంతవడి యూరకుండి యవ్వలం గనుంగొని యందు. 108

క. .... నిను మన మఱవను
... నను నెరు మఱచి కినియకు నాపై
... కనికర ముంచర
... యని తలఁచినపుడె యెనపెద ననరా. 109

(ఇది గుప్తపఠుస్సాదకందము.)

మ. అని చదువుకొని యది గణబద్ధం బయ్యెను బద్ధంబు గానివిధం శేమి యని యూ
హించి యస్మన్నామంబు ముందువెనుకల రచియించి పరిత్యాగలోభంబున మన్నా

మంటలు ప్రాచుర్య మనంబునఁ దలంచుకొన మంచుకొనియెనని తానె పొసఁగించి
యనియే నాలుగు విధంబుల నిల్చుచుండ జరిగె. 110

క. కృష్ణా నిను మది మూలవను, కృష్ణా నను నెవగు మూలచి కినియకు నాపైఁ
గృష్ణా కనికర ముంచగ, కృష్ణా యని తలఁచినపుడె యొనసెద ననరా. 111

క. కృష్ణా కనికర ముంచగ, కృష్ణా యని తలఁచినపుడె యొనసెద ననరా
కృష్ణా నిను మది మూలవను, కృష్ణా నను నెవరుమూలచి కినియకు నాపై. 112

క. నిను మది మూలవను కృష్ణా, నను నెవరుమూలచి కినియకు నాపైఁ గృష్ణా
కనికర ముంచగ కృష్ణా, యని తలఁచినపుడె యొనసెద ననరా కృష్ణా. 113

క. కనికర ముంచగ కృష్ణా, యని తలఁచినపుడె యొనసెద ననరా కృష్ణా
నిను మది మూలవను కృష్ణా, నను నెవరుమూలచి కినియకు నాపైఁ గృష్ణా. 114

క. అని రచనఁ బొగడి కృష్ణాఁడు, మనమున సంకోప మంది మక్కువఁ జెలుకక
గనుఁగొని గ్రక్కువఁ జను మిఁక, ననువుగ నే తోపె వత్తు నని తెల్పవలెక. 115

గీ. మొదలఁ బదివేలశేరముగ మోచియున్న, నేను నేఁ డింక నేమన్న నిక్కమగునె
రాధతోఁ దల్పు మొకమాట “రమణి తోపె
నీదుపదమాన వచ్చేద నిజ” మటంచు. 116

క. అని మూలము యొనఁగిన, వినయంబునఁ గొని కుంబు వినువీధి వడిన్
జనుదండము వ్రేపల్లెకు, మునుపటితనపక్ష పాతిమును గనుపింపన్. 117

గీ. వన్నుదిఁగక జూచి వరిత నిగున లేచి, బార చూచి తిగిచి గారవించి
పోయినట్టిపనులు కాఁయు పండ్తో యన్నఁ, బండుపండు తొపు పండు గనిన. 118

క. ఇంత మొగ మంతచేసుక, యంతింతిసరాని నిస్తులానందముతోఁ
గొంతవడి యూరికుండి త, నంతనె. రాచిల్లఁ జూచి యంగన వల్కెన్. 119

ఉ. కంటిపె కన్నులార నవకంఠునిరూపము ; వీనులారఁగా
వింటిపె వానిమాట ; లోక పెంబుడినైనను ననే దలంచునా ;
యంటిపె కృష్ణ కృష్ణ యని ; హా కుకమా ! పాదఁగంటి నీవు మా
వంటియదృష్టహీనులకు వానిగనుంగొనుభాగ్య మబ్బువే ? 120

క. ఉన్నాఁడా గోపాలుఁడు ? విన్నాఁడా నీదుమాట ? వేడుక వచ్చే
నిన్నాఁడా నీతోదను ? మన్నాఁడా యేడ్చిన మక్కువతోదన్ ? 121

ఉ. ఏమనె నేమిపల్కె నిను నేమనిపంపెను నన్ను దూతినో
రామనెనో పరాశరాదెనో రాజాలయేలిక కృష్ణమూర్తి నా ।

స్వామి ముకుందుఁ డచ్యుతుఁడు వారజనాథుఁడు శేషశాయి న
శేషమనె ; శేషిచేష్టమనె ; శేషుని పంపెను ; నిన్న శేషునెఁ.

క. అదియుండె నేను వ్రాసిన, పదపద్యముల్లెఁ జదివి భోవముఁ గనెనా
బదు లేమి పంపెఁ దెన్నని, పొదలుచు నా లేఖఁ గొనుచుఁ బొలఁకుక నగుచున్.

క. పత్రికల వ్రాయుటాణకుఁ, బత్రికలను వ్రాగఁ జేసివ్రాసె యటంచుకొ
బత్రికఁ జనుగవపై నిడి, పత్రికము సొమ్ముఁ దెమ్ము సత్రిక యనుచుకొ.

ఆ చిలుకతోడఁ గొంతనేపు మాటాడుచు, మొదలుగొనినచో గొ మొదలుగా, గ
నాల్గుచరణములును నాల్గుకథయున్, తనయపద్య మిట్లులనుచుఁ జరిగె.

క. తలఁచినఁ గలపెద రాధా, తల పడుచునుకరములకును దలఁకక రాధా
నెల నిఁకఁ దలఁపకు రాధా, కలచిలకలపలుకులకును గలఁగకు రాధా.

మ. అని చదువుకొని తచ్చాతుర్యంబునకు మెచ్చుచు నీపాటికటాక్షంబున్న నే యశోదా
గర్భరత్నాకరరాకానుభాకరున కని తనపెంపుడు చిలుకను వ్రీయంబుదొలఁక
దువ్వుచు నీవల్ల నుల్లం బీపాటిచల్లదనంబున నుల్లసి గె. శుకగులరత్నాకరరాకా
నుభాకరా ! ద్వారకాపురం బేరణి నుండె నందలి వింత లేనందంబున నుండె నందు
గోవిందుం డేయందంబునఁ గొల్పవై యుండె నంతయుఁ దెలియఁ బలుకవలయు
నని రాధకావదూతిలకంబునకు ముద్దుచిలుక యిల్లనియే.

నీ. అష్టదిక్పరిచుంచితాభ్రంఁ వనిచిత్ర, గోపురం బలద్వారకాపురంబు
మహిషదాంభోజాతమణిమయమసానీయ, నూపురం బలద్వారకాపురంబు
సకలవై భవభోగసరణిపరాజిత, గోపురం బలద్వారకాపురంబు
కమలాంబుకునిఁ గన్నకమలాలయకు నుండఁ, గాపురం బలద్వారకాపురంబు

గీ. నీలపద్మమహాపద్మనిరుపమాన, విజయకర్ణశంఖవరకుందవినుతమకర
కచ్చపముకుందభోభితఘనలసదల, కాపురం బగు నలద్వారకాపురంబు.

చ. పూవర సౌధవాటముల బోటులపాటలఁ జంద్రకాంతముల్
గరఁగి ప్రవాహముల్ దివిముఖంబున రా వినువాఁక యంచుఁ ద
త్తరమున వేకువన్ నురవితానము తానము నేయఁ గ్రుంకుచో
“ హరిరొ హరీ ” యటంచుఁ బరిహాసము నేయును రవ్వలానీనుల్.

చ. అల రెడివీటివజ్రమహార్మ్యులుచు న్దీవిఁ గప్పఁ బంజుతో
య్యలిఁ గనుగొంటి నంచు నపు డానరవాహనపుత్తురేవేళకుకొ

జలగగ వేలుపుండపని చేయు నచుస్కృతి మాటిమాటి ; క
క్కిలికేయి నేను గానమను, గాంతుండు విన్నను నీగి సొమ్మునుకా.

. పుడమిజనంబు గియునునిఁ బూర్వగీరిం దగి పక్కిమాదిపైఁ
బడునని యాడుకొంగు రది పట్టుచు ద్వారకలోనివారి లె
క్కడిమతిచుండుం; దునుపుటగ ద్దను దోచుచుఁ గోట యొక్కి యా
పడమటగ ద్ద ప్రాలు నొక బాణుని గాఁగనుఁగొందు రయ్యెడన్. 131

. మేటి నాకం బెఱుంగును గోటపాద ప, గద్దెగలలోఁకు నాగలాక్షం బెఱుంగు
దీనిలోఁ దారతమ్యంబు దెలియరాదు, దానఁ బ్రథమ తృతీయ భేదములుతిక్క. 132

. ఆచారవంతుని నచటిభూజేవరలో, వానిదప్పినబ్రహ్మవాగ్త నగుదు
రపజయం బెఱుంగని యచటిరాచకోమాళ్లు, గణయనపడుకయో రాము నగుదు
రందఱఁ బోషించు నచటికోమటుగాది, భిక్షుకు లోయ కుబేరు నగుదు
రధికధాన్యవచ్చునె నచటికూదులు తన, హలము వ్యవమటంచు బలుని నగుదు
రచటితేయలు మేరువునైన నవ్వు, నచటిగజములు శత్రునిగజము నవ్వు
నచటిహయములు పవనానునైన నవ్వు, నచటిభటసోటి నిప్పులనైన నవ్వు. 133

. ఘలుఘలుఘలుఘల్లుఘలుఘ ల్లనుఘంటల నొప్పు కాలిపాకా
గొలునులు మందపున్నదలకుల్లులు హుంకరిణంబు లారయా
పులవిడఁబాటు లారజపుఁబూనిక లానకంక మనోద్ధతున్
దలఁపఁగ గంధపింధురములా యనఁ బొల్తురు వారకామినుల్. 134

. వడి గలిగి మృదుపదంబుల, నడవడిచే మిగిలి యో ననక సాదుల కె
క్కుడునగఁ జొప్పడుఁ దగునడ, గడు నలవడఁ దురగవిరతి గరిత లనంగకా. 135

. అంగన నీపు పువ్వులుఁ గలాపెడె ; యో మగవారు లేరు ; లే
కం గడిజేరినాపె నకు గా ; వెలకుం గొనుమోవి గేనె ; బం
లిం గఁకుండ దాచి ; తది గేరకుఁ జూపుదురా విటుండ ; కొ
న్నంగడి మారువేరములె ; యంచు వచింతురు పుష్పలావికల్. 136

. అట్టిపట్టనమెల్ల నేకాధిపత్య, ముగ భరింపుచున్నాఁడు నీమగఁడు నేఁడు
తొపె పట్టపుదేవి గానోపు దీపు, మమ్ము నేరీతిఁ బ్రోతువో మఱపులేక. 137

. నీడలువారుమేడల ననేకము దూచితి నాఁడు మేడ లా
మేడలలోన నొక్కమగమేడ భవత్పతికొల్పుమేడ యా

మేడకుఁ దూర్పుప్రక్క నొకమేడఁ జెలంగఁగ శారితోడ నీ
మేడకు నెవ్వ రాధ్యులన మీపువుఁబో డనిపల్కె నవ్వచున్.

138

గీ. మగువ మగరాలచవిక నీమగఁడు నేను, నీప్రసంగము లాడ నానీడ పార
నచట నొకచిల్క ననుఁ జూచినట్టులుండె, నవల నెవరన నెవయలే గనియె శారీ.

139

చ. ఇటు ననుఁ బంపినకా మొదట నే నటు వోయిననోవఁ దప్పి చీఁ
కటి నడిమిదెట్టిండఁబడి కాంతమణుల్ బయలంచు భ్రాంతిచే
నట నెగఁబ్రాకి తాకి తడవాడుచు గూడులవెంట దూరి యె
ప్పటిహరిముంగలం బడి కృపకా గడపెల్లితి ద్రోవచూపఁగఁ.

140

మ. ఒకకీల్లోపురమందు వింత గనుఁగో నూహించి యాపైన నిం
చుక కాలునిన గిట్టునం దిరుగ నచ్చోఁ బోవరాదంచు బు
ద్ధికిఁ దోఁచెన్ మఱియొక్కవింత విను మాతీరంబునం దొక్కబో
మ్మ కరం బెత్త నిజాలకున్ బడఁతిగా మల్లాడుచు న్నవ్వితికా.

141

ఉ. గోలతనంపు, జిల్కయని కోమలి నవ్వకు ; నీవు ముందుగా
చేలవుగాకతప్ప దొకపెద్దహజారముఁగన్న వీఁడు గో
పాలుఁడు వీఁడు కృష్ణుఁ డనుభ్రాంతిని జిత్తరుబొమ్మలెల్ల నా
పోలికనున్నఁ బైబడక పోదువె ; తాళుము ; లేపె చూచెదన్.

142

క. సైచు మని పలుక రాధిక, యోచిలుకా యింత యేల యుడికించెదవే
నీచిత్తము నాభాగ్యం, బాచతురుం డెపుడు వచ్చు నని యడుగు నెదన్.

143

గీ. కొందఁ జాభీరపూర్ణ రాకేందుముఖులు, నగుచు నేమక్క విన్ననెనావు నీవు
మాటలేమన మఱి యేటిమాటలనుచు, నొకటిపైఁబెట్టు నిదమాట కొకటియుండ.

144

వ. అనిన నవ్వలివృత్తాంతంబు చెప్పమనటయు.

145

ఉ. సింధుగభీర ! శీతకర శేఖరజాటనటద్వియన్నదీ
బంధురశీకరప్రకరపావనసత్కవితాధురంధరా !
సింధురగామినీనఖరచిహ్నవిభూషణభూషితోజ్వల
త్కంధర ! నీతినూతనయుగంధర ! బర్హణబంధుకంధరా !

146

క. ఖరనఖరశేఖరముఖరిత, వరరవవీణాప్రవీణ ! నాదీరమణి
శ్వరనారదహరపారద, శరకీర్తివిహార ! కృష్ణనచిదకుమారా !

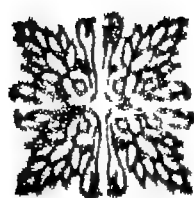
147

మలభవమనుజా ! మూర్ఖసంకాశశేఖా !
 భరితహరిమహా ! బంధుమందారధూళా !
 కలితసువిభా ! కంఠసత్కంఠిరాజా !
 లలితగుణవమా ! లక్ష్మమంగళాతనూజా !

148

ఇది శ్రీమద్వేదాంగోపాల వగ్రసూదలబ్ధ శృంగార కవిత్వవైభవ
 పరినిర్మితమేనగళార్యకనుభవ విద్యజ్ఞనవిధేయ వేంకట
 పతివామధేయ ప్రణీతం బైన రాధామధవ
 సంవాదం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు

రాధామాధవసంవాదము

—•••••

తృతీయాశ్వాసము

—•••••

శ్రీ కరపరపైభవని, త్యా ! కనులాసాధమృదుపదాంబుజభృత్యా !
యాకారవిజితసాస, త్యా ! కృష్ణాపత్య ! రామదాసామాత్యా !

అవధరింపుము జనకధరాధిపతికి, మతిని సంతోష మొదవ సమ్మోదితలకుఁ
డైనశుకయోగి రోమాంచితాంగుఁ డగుచు, నవలికధయొల్ల నిట్లని యానతిచ్చె.

అప్పుడు కృష్ణదేవుఁడు దయాంబుధి గావునఁ గావు మన్నచో
గుప్పన నాగజేంద్రుకడకుం జను దెంచివరీతి వచ్చెఁ దా
నెప్పటిగొల్లపల్లెకుఁ గవీంద్రులు గాయకులుఁ సఖుల్ భటుల్
తప్పక వెంట నా రథము దారుకుఁ డింగిత మెంచి తోలఁగన్.

మునుపు తానున్నరీతులు మొదటికథలు, నక్కడక్కడ సఖులతో నాడుకొనుచుఁ
గినుచు నట గొల్ల లెవ్వరో యనుచు బ్రచుయ, నడచి కృష్ణుండు నందునినగరు చేరి.

బడలితిరి మీర ; లిప్పుడు. విడిదిండ్లకుఁ బొందు ; మిమ్ము వెనుకఁ బిలిచెదన్ ;
దడసితిరి భోజనానికిఁ దడయక నేదలను దేరఁదగు మీరు వడిన్.

అని పలుకుల్ వినంబడినయంతఁ బడంతులఁ జేనదల్పుచుం
గనుబొను నిక్క నంబరముఁ గన్గొనుచుం జెవి వ్రాల్చి కొంతసే
పున కిది శౌరిపల్కుబడి పో వినఁగల్గెనె యంచుఁ దత్తరం
లును దమకంబుఁ దాల్మిభయము న్మదము న్మదిలోఁ బెసంగఁగన్.

చిరచిరను నెజ్జమీఁదికి, నరిగి గవాక్షములఁ జూచి హరియే యనుచుం
బరికింప రాధికామణి, మఱియేమియుఁ దోప కపుడు వ్రాన్పడియుండెన్.

అంత.

వచ్చెనా నాతండ్రి వానుదేవుం డని, నందుండు వచ్చె నానందమునను
నాచిన్నపాపని జూచితినా యని, సొంపున జేరె యశోద ప్రేమ

మనశే సకాదు చేరనటంచు గోపాలు, గుమిగూడి మూగిరి గొలరెల
శేడైన దయకల్గితే యంచు గోపిని, ల్పయగిండ్లనుండి చూచిరి కడంగి

గీ. చెలిగి కృష్ణుండు గుప్పటి మొలచిగించి, తల్లిదండ్రులపాదపద్మముల కెరగ
వారు దీవించి కారిట గారివించి, గవుడు వారిలభాగ్య మేమనినుతింప.

ఉ. నందకుమారు దంత జీలునవ్వు మొగంబున దేటకన్నులక
బొందుగ జాణువూలసిగ పొంకమునకా దల పగలించు మె
గందపుబూతచే నలుపు గన్నద కొక్కవిలాసమూర్తి విం
తందము మించినట్లు ననయ్యే నెగాదిగ జూచువారికికా.

మ. ఆచటం జల్లగ దల్లిదండ్రులమనం బానందముం జెంద బ
ల్కుచు గోపాలుగ బుజగించి నలుదిక్కుల నూచి తకా జేరగో
రుచునున్నట్టి పొంగ నామణులకోయ్యల వాపులకా బ్రీతి జొ
న్నుచు వార్వారల నిండ్ల కంటి చని గృహం దాగల్గొనకికా.

గీ. చని యనుంగులతోడ భోజనము చేసి, తల్లిదండ్రులతో గొంతతడవు దాను
తెండియాడినముచ్చటల్ ప్రేమనుడివి, వారియనుచుతి నిద్రింపవలయు ననుచు

ఉ. ఇంపునుట్టిల్ల నొక్కపడుకెల్లు గనుంగొని యందు రాధయం
దంపుటొంగు పీనులవినంబక దా విననట్లు చేరి నుకా
గంపులచెక్కిదంపుబనిగిల్కనుబంగరుపాద లెక్కి ని
ద్దంపుమొలుంగుజాయజముదాళికరంబున దల్పు మీటినకా.

గీ. అమ్మశేజెల్ల యదియొవ్వ రనగ రాధ, యెటకు బోవకు మిం దెవ్వ జేల వచ్చు
శేను నీయులుడనటంచు నెనరుకోప, బాదములమీద వ్రాలె గోపాలమూర్తి.

క. లేనయ్య దొడ్లపాదవు, నీ చని తా నవలి శేరి ని శ్నేమనుచుం
దీవింప ; నిందు మునుపే, గోవిందుడు నిత్తె పెండికొడు కన విందుక.

గీ. పాన్పుమీదను గూర్చుండి పలుక వయ్య, మీరలును మహారాజా లై నారుగనుక
శే నమస్కృతి నే నెవ నదిగొయ్యుచు, మొక్కి తా బాప్పుగిగు వ నింపునవనించి.

క. వెలుగుపడి యూరికుండెడు, హరిహరిచి రాధ పలిక నానాటినలెను
మరిపము గలదో లేదో, యెందుదమని వచ్చినా వి ? యెరయుము రాధన్.

ఉ. ఊరక యేమియుకా బలుకకుండెద నంచు దిటాననున్నశృం
గారగుజావరంప ! నను గల్గొని మిన్నక యూరికుండ దీ
నో ; కొక పెండికొనను ననుం బిలిపించితె ? చూడ నెవ్వరుకా
లేని కాదు ; నీదయకు నే దగుదానను గాన వేడిరికా.

క. గోపాలక మాటాడక, కోపమున నుండ నెంచుకొంటిని మొదలన్
నాప్రజ్ఞ నడవబోదని, కోపము నేనే శమించుకొంటిం బిదఁబఁ.

ఉ. వేడుకకై నెంచు రతివింతల నిజ బ్రమియింపజూతునో
మోడి వహింతునో భువనమోహిని నేనని కాక యేల పెం
దాడితి వంచు బాధ్యతను నాడుదనో యిగియేమి యెందునఁ
గూడనిదాననై చనవు గొరద నెవ్వతె నంచు దూఁకొదఁ.

ఉ. మానుష మెంచియైన నొక మంచితనానకున్న నీవు పు
ణ్యానకు మాటలాడెదవు ; నాతరమా నిను బల్మిజేసి నే
స్తానకుఁ బిల్వ ; నీఘనత చాలదె రాధకుఁ ; గాక కాకచే
నే నొకటాడనేటి ; కది నీకు నసభ్యతఁ దోఁపనేటికిఁ.

ఉ. దోసము కృష్ణ కృష్ణ నిను దూఁతిన ; నానొసలందు ధాత మున్
వ్రాసినవ్రాత కాదనుచు వ్రాయఁగ నీవశమానె ; నీవు నే
వేసట లేక యేరికిని వేడుకచేసెదు పైని పైని నా
సాసల మాకుమేమి పయినాడుమ నిన్నన నేరమున్నదే

చ. ఎడనెడఁ జూడుమంటివో ; పయింబయి నెమ్మది నిల్పుమంటివో ;
గడగడఁ గోరుమంటివో, వగింబడుమంటివో, వేగుమంటివో,
బడలుమంటివో ; యరుచిపాల్పడమంటివో ; నీగు నేగు లే
కడలుమంటివో ; పొరలుమంటివో ; మూర్ఛమునుంగుమంటివో.

ఉ. ఒక్కతెభ్రాంతిచే బొరల నొక్కఁడు మాన్పగఁ బూటకాఁపె ? నే
నెక్కడిదాని నీవు మును పెక్కడివాడవు నాకు నీకు నే
మక్కరయున్న దైన నొక రాడెడిపల్కులు నేనె బల్కెదఁ
గ్రుక్కక ; యాయె బోయె నవి కొన్నిదినాల ఋణానాబంధముల్.

మ. మన మానాడు మహావిరోధములఁ బ్రేమ స్మృతి భోగింనుట
ల్పిను మీనాటికి నిద్ద టొక్కరొకరిన్, వేసారుటల్ వింతలై
కనుపించెక రచియింపనేరచి కవు ల్కల్పింప లోకానకుఁ
విననా ; నింతయచాలు ; మీదికథ లేవీనుల్ వినన్ లే విఁకఁ.

ఉ. అందుకు దైసిమాలి యొకయత్నము చేసుకయుంటి నేని నా
యందుఁ బదాలున్న కొకయంశము రాదు భవత్కటాక్ష ; మీ
ఫందున భోజకస్యకయు సత్యయుఁ దృప్తిపహించినంగదా
యిందటమీఁద రాధ యిఁక నేటికిఁ జాలదె జీవనానికిఁ.

మ. తుది నెట్లయ్యెదనో యిశేటికి విక్రమ్ శేపు నీగుక్మణీ
సుదశిగత్నము నీవు వాడుగొనఁ బొంతుల్ చేరి నే నల్కఁదీ
శ్చదన" యెవ్వ రెఱుంగువారు మఱి నీచిన్నరిపూఁబోండ్ల నే
ర్పొదవంగఁ గయినేసి పెద్దతనమై యుండంగ నే గందునో.

27

మ. సతనా సామ్యులవన్నె కాఁడని గణించన్ లేక యిగొల్లగు
బృథిలక భోగతి నెఱిదాఁక ; నది మాపెక జూడు చేసేత ; నా
గతి నీపట్టపురాండ్రక యునతె వల్కన్ గారణం బున్నదే ?
యతిమాత్రం ; లేవ లేమిసేయ నిక మధ్యస్థుండవై తన్నిటన్.

28

నీ. పాలు వన్నెలకుఁ బ్రేమదేవునాఁటికకదా, యాదరించు యశోదమీదిప్రేమ
నేడుకనోడ ముగ్ధాదునాఁటికకదా, మిక్కిలి నందునిమీదిప్రేమ
ప్రేపల్ల దూడల మేపునాఁటికకదాఁ మేలమా గొల్లలమీదిప్రేమ,
అగ్నినయిదల ముగ్ధాదునాఁటికకదా, మిక్కిలి మాబోంట్లమీది ప్రేమ

గీ. తండ్రి వసుదేవుఁ డయ్యెను దల్లి యిపుడు, దేవకీదేవి యయ్యెను దేవరకును,
పాలులు వృష్ణుని రాబోంట్లు సకీయలైరి, చాలదే నేడు కొత్తసంసారమయ్యె. 29

మ. విమలాత్మ ! యొకన్నపంబు ననుమా ప్రేపల్లలో నున్నపా
పమునక మనితో నన్న ; నేను మెలఁగెపాపాన ప్రేపల్లపై
మమతల్ మనితో, యంతిమాత్రము వచింపని లేవ ; పుణ్యంబు నీ
కమరున్ గారణకార్యముల్ దలిసి యోగ్యామోగ్యము ల్పాచెదక.

ఈ. యేమిటికంటివేసి విను మిక్కడివారిలు నాఁటినుండి నీ
జేమొ త్యజించి నాకొకక యాదకు గావని యాడుకొందు రా
సామి యెఱుంగు నీమనను జన్మముదాల్చుటయాదిగాఁగ నా
నాముఖబాధలం బడితి నల్లరికిం బగయైతి నీవగన్.

31

ఈ. నిలువనిప్రేమదోషమున నెంజిరి నీకు వచింప ; సేరికీక
దెలుపుదు నిందుకోసమె యతిత్వర రమ్మని కమ్మఁ బంపుటలో
పాలుపుగ నేఱితిో మనసులొక గలత్రొక్కుడులెల్లఁ దీతె ని
ర్మల మిఁకమీఁద నేమయిన మంచిది యం చిది సమ్మతించితిక.

32

మ. ఇల నీమోహపుటాండ్రు నీవు పదివేలేండ్లున్ మహారాజులై
కలిమి స్ఫుర్తిని జల్లనై బ్రతుకు డింక న్నన్ను నాపేరునుం
దలంపబోకు ; తలంప నేమిపని ? యాదె వంబు నీతోడనే
కలపెక ; బాసలు నీకు మేలొసగు బోకంజారపత్రేక్షణ.

33

దైవం దెంతకుదచ్చె ? నీవతోపు లేదా నాటికి ? స్నేహితిన్
ద్రోవల్ పుట్టెనే ? నాటి దీగుణమె కాగో ; నాటి విష్ణునులే
కావో ? లేక యిదేమి ; యీ నడత ; లీకలలాట ; లీమోసముల్ ;
నీ వాక్యస్థుడ వేను రాధ నెకదా నీ లేజపజ్జీక్షణ !

34

ఇన్ని రినంబు లే బ్రతుక నెంచుట యేమిటి కంటివేని యీ
కన్ను లదేమొ నిన్నుఁ దమకొంక్షుండీలఁగఁ జూడఁగోర ; నీ
నున్నది దేవుడుం బలియకుండునె ; దేవుడటందు నీకు లే
కున్నను మాకు బామరిక మున్నది యున్నది నాలలాపలక .

35

వంచన మాని గుట్టు మగవానికి నాడుది మించి యియ్యగా
దంచు వచింతు ; రొనది యదార్థము ; ముంగల నిన్ను నొక్క టా
సించినదానఁ గాన నది చెప్పకతీరుదు ; నేనుబడపా
టైంచఁగ రాధ దయ్యమునుమీ యిది యేమని చిత్తగించివో.

36

ఒంటిగాఁ బవలింప నూరక నాగుండె, యదరంగ నెగవైచినట్లు తోచు
వడిలేచి తెగువతో నడవనూహించువో, నదుముచుఁ బ్రేబడినట్లు తోచు
కాదని యటులేవ గమకింప వడఁకుచు, నదియే మొ మదియించినట్లు తోచు
గోరింతయులును గాఁ గూర్చుండఁదలఁచువో, నట్టై నీవంబాడినట్లు తోచు

పెట్టిపట్టినఁ గొంతవివేక ముండు, జలధిలో బడ్డ నొకతెప్ప గలిగియుండు
నింతగా దిక్కు దెసలేని యిట్టివెతలు, నాతలనె పెట్టవలెనె యాభాతకైన.

37

అడిగేవారో ; మనంబుచల్లఁగను మాటాడేటివారో ; ప్రియం
పడ నూరారెప్పడివారో ; మిక్కిలిదయక భాషించుచున్ బుద్ధిఁదె
ల్పడివారో ; ధృతిలేక యేడ్చుచు మొఱల్ పెట్టంగఁ గన్నీళ్ళు చే
దుడిచేవారో ; యొకింత రేబగలు నాతో వేగువాగో కడున్.

38

నలుపురునవ్వఁగా నడవినక్కశివంబయి పొర్లి యంతలో
మెలఁకువ నిన్నునే నుపశమించుక క్రుశ్శుచు లోన మించినక
దలివినిదెచ్చుకొంచు నొకదిట్టతనాన దినాలు త్రోసి యిం
తలరితి నిన్నుఁజూచితి దురాసలు రోసితి మేలుచేసితిన్.

39

ఓర్పున భాగ్య మింతెయని యూరక నీపలు కెంతుఁగాక యీ
నేర్పు లిఁకేమి యల్లుకపు నీవని నేనపు డెత్తి పెంచి యీ
డేర్పును, నేడు తాము రమియించి మగించను, తమ్ముజూచి ని
ట్టూర్పులతో నిటుల్ కరఁగియుండఁగ నేనదియేల యింకిటన్.

40

. నామీదఁ దయ నొందుచున్నయ్య యనుచుఁ మానంబుతో రాధికా
భామామరత్నము చక్క జేలనిడి గోపాణం గనుంగొంచు వీ
రామాభుర్యకలస్వనంబు నోలుకం దా సేద్యం గన్నీటనుక
గోమంజన్నులు దోప్పదోఁగి కడకన్ లో పెక్కుచున్ మ్రుక్కుచున్.

కాంతాళంబున రాధా, కాంతామణి గోదనంబు గావించి మా
కాంతుఁడు గుణవంతుఁడు నర, కాంతకుఁ డపు డలుకఁ దీర్చినని వడి లేవక. 42

ముకుచేపు లదరఁగ గోపము, మును కొకవింత దోఁప మ్రొక్కుచు రాధా
ముకురాస్య రాకు రాకని, మళరాంతునితండ్రి కనియొ మఱిమఱి కినుకక. 43

. ఎనిమిదిరసములఁ గాంతల, నెనఁబ్రతు బెండ్లియాడి యింక నొకకొద్దువై
పెనుపొందుపోస్యరసమున, నను మచ్చిక నేను వచ్చివాడఁవె కృష్ణా.

. నాతోడిది నీకేటికి ; నాతో డింక బలుకరాకు ; నాతోడిసఖుల్
నీతికి జాతికి వెలిగా, జాతురు నీతోడిచరిమిఁ జేసిన వన్నక. 46

. కడనుండి యాడవలసిన, యడియాసలమాటల్లె నాడుము నాపై
నిడవలసిన నేరం బిడు, గడిచిరితి నాఁటిరాధ గాదిక మెలఁగక. 48

.. అని సవతులపయిం బొడచు నీ నునం బెరుగుకొనుక చేత నొకటిసేయం జేతఁ
గాని వితంబున లేనికలంకలు వనంబునం దొలఁ తొందరపడి యెందునుం
ద్రోవగావని కొందలపాటగు పెనుకముందఁజొరక యన్నియుం జేసి తటస్థుని
విధంబున నున్న పన్నిగావప్రియభావి వియోగావల్పకందర్ప హేతిసూతంబుల
నిలుపునం గృహించి కలితకంఠానయన యగుచు నప్పటప్పటికిఁ దలఁ ద్రిప్పుచుఁ
దప్పుక తనుఁజూచు నప్పడంతఁ గటాక్షించి యించుకవిచారించి యిది యెరునియుం
వలంపక తెగించియున్నది యెందు నపవద్మికలం బడువారిమనంబు లొడంబడికలం
గాని కర వని నిసయాదరసంభాషణంబుల పోడకసహస్రరాజకన్యకామనోహరం
డిటనియె. 47

పడఁతియొ ఁడు నీకుఁ గలపొట్టివిచారము మాకు లేద ; నీ
యదుగుల వ్రాల్చి కొంతప్రియమైనఁ దుద నిర్వరెంటు నన్నచో
దొడిబడ నానఁ బెట్టితివి ద్రోహము చేసినవాడ గాను నా
చిడిముడియెల్ల విన్నపము చేసెదఁ దాలిమి నూఁకొనన్వలెక.
మును బాల్యంబున నీవు ప్రోవనితఁక మాదంబుతో నున్నచో
నను నానావిధగండముల్ బొదువుచున్నక నీకటాక్షంబుచే

తన కాదా కడకెల్లఁగలె నది రాధా నాఁడు గాలెంతయిం
చును బండ్లంచును గాలియంచుఁ దరులంచుకొ మాయలం చందుమే.

క. వెనుకకా దెలిసెను కంనుని, ప పని యది తెలియజేక బలి న బిలువకా
జనవలసె మధుర కవ్వల, వినకుందువె మామ యచట విడివడినకథ.

గీ. తల్లదండ్రు లయ్యుఁ దారు గాకుండిరి, చెగలఁ దగిలి నెడలఁ దెరువులేక
ననుదలంచు జేవకిని వసుదేవుని, నరయవలదె నోషమా లతాంగి

ఉ. కట్టిడినేతలు స్వేతలుఁ గంనునితోడనె దీక్షనంచు నే
గుట్టువహించి రాజ్యమునకుకొ బలు వానక వానితండ్రీకిం
బట్టుఁగట్టి యాకుదురుపాటవునంతకు నిల్చి యిం ను
న్నట్టుల నిన్నుఁ జూడవలెనంచుఁ దలంచుక పైనమానెడక.

మ. సకియా ! కంనునిఁ జంపినామని జరాసంధుండు లోసాన నూ
రక మామీదఁ జలంబుతో దిగి యహోరాత్రంబులున్ గోటఁ జా
టుక పోరాడు బలంబుతో మగలి పోటుంబంట్లతో దుల్లు నా
టకళాటానకుఁగాదె యీనడుమ నే బ్రావ్యరి డాఁగుండితిక.

క. ఈడకువచ్చినఁ గాదని, యాడకునుంబోక మనము చూయిగ నెచటకా
కూడానుండుదుమో యని, వేడుకను సముద్రు నడిగి విను నేర్పుమెయిక.

గీ. వనధినడుమను ద్వారక యనగ నొక్క, పురముఁ గల్పించి యందు గాపురముగాఁగ
నచటివారల రప్పించి యిచటి కేను, బైన మెయుంటి నింతలోపలనె వినుము.

ఉ. వాండ్లు న్విండ్లు నునుక బడంతి యనుచుకా వాక్రువ్వఁగా వించు దా
విండ్లమ్ములో కికుపాలుఁ దందుకొని తీవిం కొనం దోడ వి
ల్కొండ న్వాని జయించి యక్కిణి నటుల్ వంకాభి మానంబుకై
పెండ్లాడన్వలనెం బయోజముఖి దప్పేనికా శమింపంగగుక.

చ. ఇవతల నొక్కరాజు తనయింటను రత్నము వారెవఁడు నా
యవుదల నిందమోపఁ బరిహారముగా నొకజాడపెంబడిన్
దవుల వనాంతరంబునను నన్నని మెచ్చి పురాణముక్షువుం
గవుఁ డగురామదాసు తనకన్యను రత్నము నిచ్చి బల్మిచేక,

క. అపు డారత్నముఁ దొలుతటి నృపునకు నిచ్చినఁ గుమారి నిచ్చి నతండున్
జపలాక్షి నిందసోకిన, యపకీర్తికి వారిఁ బెండ్లియాడఁగవలసెక.

తృ తీ యా శ్వా స ము

గీ. గదమవారల నొక్కొక్క కారణాన, నటు బ్రతివ్వకుఁగాఁ బెండ్లియాడవలసె
నొకటి నేఁజంగఁబోయిన నొకటివచ్చు, నెదుటివారు వివేకులై యెఱుఁగవలయు.

మ. చెరలోనఁ బడువాని లోక ? దయచేసేవారలు వేరొ ? కా
తరలంచు న్విడిపించఁబోయిన నదే తిప్పి ? పదార్థులురా
తెగవల్లు మెడఁ జట్టుకొవలెనె యాదీనత్యమం జూడ
మయమాటాడఁ దగిలఁగఁ; లేకునిచవింపన్ లేక పెండ్లాడితిక.

క. ఈలాగున నొక్కొక్కతఁ, చీలలువలె దగులుకొనఁగఁ జేసెను దైవం
లేలా యొడఁబొంగునకిక, మీలోఁ మునందుఁ గలదె యిది నిజమానే.

మ. ఇదిగో చేసినపాప మీపలుకులం దేమాత్రముం దప్పిం
బడివే నేల భవత్పదంబులు దలంపక యోగ్యుడం గాను సం
పదతోడన్ బలగంబుతోఁ బ్రతిభతో భాగ్యంబుతో నున్న వీ
మది శింషానని నీప్రతిష్ఠయని కొమ్మా నమ్మితి న్నెమ్మదిక.

ఉ. ఏనటుగాఁక వారలపయిన్ దయగల్గినవాడ నైన నో
మానిని ! నమ్మి నింత బలిమాలుగు నీ సమాయంబుఁ జూచి యే
మేనియుఁ బల్కుఁగాని దయ నింతటిమాహాము నీకుగల్గినన్
నా నక నాదువెంబడిని మచ్చిక ర మ్మిక యుక్తులేటికిక.

ఉ. అన్నియు విందు నాకుఁగలయట్ల పదాఞ్చపాలు మేలు నీ
కున్నద ? నీకుఁదాఁ దెలియదో ? యవివేకపుఁజేత నూరు తే
కున్నది గాన నిన్నుంక నోడద ? లోకమువా రెఱుంగ రే
కన్నుల కల్కి నీవు దయగల్గుట నే దయ గల్గియుండుటల్.

క. అదియేల యాఁడుదానికీ, గొదవ లిదక రాదు గానఁ గొదువగు నేనే
యదయుడ మనోపరాధిని; మదవతి యిచ్చ నైన మోడి మానఁగరాదే.

మ. అనిపల్కు నివసలేక రాధిక సరోజాక్షు నిరీక్షించి క్ర
మ్మిననిట్టూర్పు లడంచి గద్దదిక నేమి నాడఁగాఁబోయి యే
లని తా నే తలయూచి యోయి, విను కృష్ణ ! జాణవం చందు రే
మున గల్పించుచు నేఁ డెఱింగితిమి సొంపుర గుల్కునీపల్కులుక

క. నవిధముల నీమాచూపు, జేవులకథ కథలుగాఁగఁ దెలిపెద వాఁగా
నేనినవలె ననుప్రజ్ఞకొ, నీవేడుకొ కాక యేమి నేరుపు చెపుమా.

- క. నిన్నెవ్వ రడిగి రీకథ, విన్నియు ; నిన్నెవరు కొడువ విలు లుగి, మా
కున్నవి దయ లని యెవ రను, కున్నా ; రీటక్కు గల ; నోయి మహాత్మా.
- చ. పెడవిలుకానిచే దనువు వేసరియున్న ; యంగునిఁడ నీ
యడుగులమాట లేనిటికి నూరకయోడెను నేస్తునంచు ; ముఖ
బిడుగునబడ్డవారి కొరకెగొని చా దును ; తాబితా
విడు విడు చాలు నెంతయవివేకము నేఁ డిటులయ్యె నేడుకన్.
- గీ. మమ్ము హాస్యంబులాడక మానవేని, నాడవలసినయటులెల్ల గాదు మీవు
నేను విని తాళలే నని మానమునను, జెవుల నంగురులను నొన్ని కిరయు వంప.
- చ. ఇది కదియంగవేళ యని కృష్ణుఁడు పానుపు దీగి రాధికా
మదవతిచెంతఁ జేరి నునుమై పులకించి చెమర్ప నొక్కఁడే
లుదుటునఁ దీసి కన్నుఁగవ నొక్కఁడ గాఁ లి కొపయన్న మం
చిది చలమేల నొక్కచెవిచే విను నా దొకవిన్నపం బనన్.
- క. ఒక చెవి మానుక విన్నప, మొకచెవి కను మనినమాట గుఱుముగోవన్
ముకురాస్య నాదులాడక, మొక మోరఁగఁ దీసి కొంత మాడి వహించెన్.
- ఉ. ఇప్పటి కింత చాలునని యేమియునుకా బెనఁగాదఁగోక యా
కప్పురగందితో ననియెఁ గంజదళాక్షుఁడు కొపగింప యా
యొప్పులకుప్ప నీ విటుల నుండువె యుండిన నుండు మోమటుల్
ద్రిప్పఁగ నేమిచేసితిని దిన్నఁగఁ గన్నులు విచ్చి చూడనే.
- క. నీమనసు రాకయుండిన, మోమైనం జూపరాద మోపంబటవే
మామిళ్ల కాజ్ఞలెత్తే, కామిని గ్రుక్కెళ్ల కాజ్ఞ గలదే యెందున్.
- ఉ. కోమలి లోకమందు నొకకొన్నిదివాలకుఁగాద కామినుల్
కాముకులందు నిల్చుదురు కాంక్షలు పిన్నటనాటనుండియున్
గోమున నెత్తిపెంచితివి కోరిక బుంచితి వాదరించి నీ
మేము యెటుంగఁజేసి తిపు డెవ్వఁడ నెంతనిరాకరింపఁగన్.
- చ. ఎటుఁగనివాని నన్నుఁ జెలి మేటికిఁ జేసితి వానఁగొల్పే నీ
సరసము నీవిలాసమును చాల మనంబుననాఁటె నిన్నికన్
మఱవఁగఁజాల నేల బీతిమాలఁగఁజేసెద వేమిపోయె ని
న్నరగడెనేపు కూడిన గృతార్థుఁడ నాదుఁడే తలొదరె.

కలగొనను నీవే కలకమని నేర గజ్జాందు నాడెందముం
దలియన్నేవు దానయన్నయిన నెంతే నీరములో చేసినకా
జాంకం జాగుర ; బుగ్గిగా నడుపుమంచుం దిద్దుకోరాదంటే ;
చెలి ! నీచిత్తము నాదుభాగ్యమునక నాజీవంబు రక్షింపవే.

77

కనికర ముందహో, నెనరుగ్గనదానవు కావో ; భేద మీ
తనువులతోడ గాదగనదానవు గావో ; పడంతి యింతలో
మనలనుజూడలేక నడుమంగ్రుపునాయ గుబారుచేసి గొ
మ్మర నినువంటినాని తెగఁజోసిరి నాతలపొప్పకుండఁగన్.

78

చిలుకలకొద్ది నీసోబగుదిన్నెల నీనునుదేటపల్కులన్
జెలపె మనంబు కొంత, గతివేడుకలన్ జవిచూపి తేనియున్
బలుకులజేమి నాతనువు పొననియో ; నటమీఁదిమాటకుకా
ములుచనుగాను నీమనసుముచ్చటఁ దీర్చద నోతలోదరి.

79

అహమికను నన్నుచూతిన, తహతహచే నపుడు నీకు దయలేవనుచున్
లహునిధముల నెదురాడితి, నహహా నాయంతజెరిల నందవె నీవున్.

80

కంఠునిగంగు తెంచి కమగంటికీఁ బుట్టెడు నీరునించి యం
తంతకుఁ దల్లదించి ధృతి యల్లలనాడఁగ నిచ్చగించి యా
ద్యంతములుకా దలంచి చెలులాడుకొనక దలచాంచి వాంఛచే
నెంతదిరాళిఁ జొందితివో యంతకృశించితివో తలోదరి !

81

చెలి నినుఁబాసి యే నిదురఁజెందమి తొప్ప తెలుంగుఁ గాఁకచే
దలఁగుట మేనెలుంగు రుచిదప్పుట జిహ్వామెలుంగు నొంటి నే
నిలుచుట నీనెలుంగుదువు నిన్నును నీమదిలోనిచింతయుకా
దలఁచిన గుండెజోదిగులు వ్రాణనాయికా.

82

నలుపురీమాటలున్ విసక నాతలిదండ్రుల నిమ్మఁబోక పె
ద్దలు తెలుపంగ నూఁకొనక దానమునుం గొలువంగలేక నీ
చెలిమియై భుక్తి ముక్తి యని చేరితి నింతటిదానపాట నే
దలియక మోసపోతిఁ బరజేకనిఁ జేసితి వంగనామనీ.

83

ఈనగను వగకు వగకును, భావనతో నూలుపద్యములు చెలి నీకై
యూవజును రదియించితి ; నీజేగతి ; లోక మెల్ల నినుఁగొనియాడున్

ఉ. జిత్తులకై లిద్దకముఁ జేయుచుఁ పయి నానఁగొల్పు నే
నత్తటి నన్నియు న్మఱచి యంతకుఁ జొచ్చితి ; బొంక నేని ; నా
దత్తిక నీవు నేవగు దండనఁజేసినఁ జేయఁజెల్లు ; నీ
చిత్తము నాదుభాగ్య మిక్కఁ జెప్పెడిదేమి గురింగలొచనా.

ఉ. ప్రోహినటంచు నేడుగద తోచెను ; ముందటి చిన్ననాటి నా
మోహముఁజూచియైన నను ముందుగఁ గైకొనరాద. కోప మే
లే హరిణాక్షి ! నానడత లేగతినుండిన ముండఁగాక ; యీ
దేహము నీయధీన ; మిదియొందియుఁ గొఁగిటఁ జేర్చరాదంటే.

నీ. ననచూపక ఫలించు పనసభూజముభంగి, నుదతిరో ! మును మేలు చూపినావు
పూచినంత నె కాచి పొల్చుమామిడిమాడ్కి, నెలఁతరో ! మది దయ నిలిపినావు
పూచి పిమ్మట రాలిపోవుపాటలికలఁ, దరుణిరో ! కలఁత్రేమ దాచినావు
పూచి కాచి ఫలించు భూకల్పకమురీతి, మరువరో ! యిక్క నీవ మనుపఁగలవు

గీ. నీకు నీయంతఁదోపని నెనరు శ్రేమ, బలుకువగలను నడతలఁ దెలుపవళమె
నిన్నవంటిది ననువంటినెవరువానిఁ, జలమునేయట యిది పూర్వఫలము గాద.

క. కలికీ ! పలుకనె ; చిలుకల, కొలికీ ! దయఁ జూడరాద ; కోపం బేలే ?
యలికీరంబుల కిదిగో, యళికను నాడెంద మెందు కలయించెదవే.

గీ. ఆన విడు నీదుపదములనైన వ్రాలి, వేడుకొనియెద దయపుట్ట వీన్నవించి
పడతి కాదేని హృదయతాపంబు దీఱి, నాన విడువుము నీయధరామృతంబు.

గీ. రమణి దాసరితప్పు దండమునఁ బోవు
నందు రందుకు నోచనె తిందువదన !
యింక దయనేలుదో భాగ్య మింతో యనుచుఁ
దొలుతఁ దను దోడితెచ్చినచిలుకఁ జూచి

చ. కడకడయుండెదేమి చిలుకా ! మును నమ్మిక లీవొసంగఁగాఁ
దొడిఁబడి నమ్మి వచ్చితిని దోచినరీతిని విన్నవించితిన్
గడపట నేమిలేక ననుఁ గంతునిచేతికి నప్పగించె మీ
పడఁతుక, యాను గా దనుచుఁ బల్కుదు ; నీవును నూరకుండెదే ?

చిలుకలకొలికికీ గలికికీ, నలుకట పలుకదట చలములట నీవెన
గులుకువగఁ గులుకుకపురపు బలుకలొలుక వలపుఁ జిలుకఁ దలుకన చిలుకా !

1. మరుడు గుడిగాఁగ నేనాడుమాట యొకటి
చేవులఁ జొరదాయు చిలుక యాచరిక నేడు
నూద్రోత్పంగ దారము నూ వడు
భూమి యిటులున్న ముగవాఁడె యున్నెయ్య.

93

2. అనిన రాధిక తలకంటు తనపంపుడుచిలుకం బేర్కొని యిట్లనియె.

94

3. నీ నెవ్వఁడె దను మనుపను, నా నెవ్వడు నన్ను వేడఁ దనకు న్నాకున్
బూనిక నేసంబంధము, దైవము నీ వడుగ జేరవా యని గడుమన్.

4. చిలుక యిట్లనియె.

5. నీ వనఁగా నతఁ డనఁగా, నే ననగా బాల ; నెల్లనీకులు గీతుల్
నీ వెఱుఁగు చాత డెఱుఁగు, బోజె యనఁ గృష్ణ దళుక మొగమునఁ దొలకన్.

6. ఇంత పనిలేనిపనికి నీ నేల పెనగ, ననుచు మెడబాటుసిగఁ గేల నదుముకొనుచుఁ
దగఱుదుప్పటి న్నీ యటుగ ఘటించి నేచి తలఁపూచి రాధను జూచి పలికె.

7. తీరనిమాటాతాపమున దీనితచే బతిమాలిచూచి నే
సారతి నింక నీ డలిమి చాలును నీనెర నీకు మృగ ; నే
నూరికే బోయెదం గదులు యుంచెద యింఁచుఁ యూఁడెంపగా
నేరకపోతి నంచుఁ జెరి నీవెత తంచెద వింఁమిదటన్.

8. సాలయక యొన్ని దేశములు చూచితి నెందఱోడ నేస్తముల్
నలిపితి నెంతముచ్చటకుఁ జాలితి ; నెవ్వయు నిల్వవామె నీ
నిలుఁడమాట నీ నెనరు నీరనీకర్తవ్యముఁ జాల నమ్మితిన్
తెలి ! కలనైన నన్ను మఱచేవునుమి యెర రెన్ని చెప్పినన్.

100

9. కులుకుమిటారి నీవు నెలకొన్న పురంబును నీగృహంబు నీ
చెలులును నీవు నీసాలపుడెన్నెలు నీవగలున్ మనంబునన్
నెలకొన గుండె జల్లునును నేటికే దీనినిపైనమా యె ముం
గల నినుఁ జూడనాన ! యవుఁగా పరదేనుల కేడవేడుకల్

10. ఒక్కొక్కనాఁటినినదత లుల్లమునం దలపోసి యే
చిక్కులకైన నోర్చి దరిఁ జేరుదుఁగా యని చాల నమ్మితిన్
మక్కువలేనిచోట బతిమాలిన నామది కందుఁ; గాక యా
తక్కువ నేస్తమైన మితిదప్పిన వేదట గాదె యేరికన్.

చ. పకపకనవ్వుచుం జెలఁగి పైకొనుచుకా రతులం బెసంగి పా
యక మనమున్న చంద మినుమంతయు నే మఱవంగఁజూల్చ ; నెం
దుకుఁ బలుమాట ; లీతనువుతో నెఱుంగుమైన నామనంబుతో
నిక నొకకాంతతోఁ జెలిమియేమన నేయఁగలఁడ మానినీ !

చ. పలుమరు నీకుఁ గాఁబడినపాటులు నీమనసే యెఱుంగు ; నీ
చలమును నీతృణీకృతియు జవ్వని నామనసే యెఱుంగు ; న
వ్వల ననువంటిమేలుగలవాని గడించుకొనఁగ లేవు ; నా
వలనను దూఱు లేదు ; సెలవా యిఁక నీమకు ముద్దుకోమలీ

మ. పరువై వచ్చితిఁగాని నేరములు నాపైనుంచి కోపించు పే
నెఱుంగ న్నామది చల్లఁజేసితివి యీ యిల్లెల ? యూరేల ? యె
వ్వరు నాకేల ? ఋణానుబంధములు గావా యన్నియు న్నేటితో
సరి గాఁబోలును బోయివచ్చెదఁ గటాక్షం బుంచుమీ రాధికా.

మ. అని పల్క నిన్ని కల్కి యెంతపలుకయ్యు యింతగా నేరకుం
డిన లోచేతువె రాజకన్యకల ; నెంతేఁ జాలుఁ దెప్పెల్లఁ బా
లనుచు న్నమ్మెడిగొల్లవారికడ ; నాహా నేము నీచేతులకా
గనినా ; మన్నియు నీకటాక్షముననే కొదా ప్రవర్తించుటలో.

మ. నను నేఁ దెవ్వతెనంచుఁ జూచెదవు కృష్ణా నిన్నుఁ బోకుండ బ
ల్మిని బ్రార్థించెదనంచు నెంచితివొ యా లే యంతకుం జాలవే
యనుఁగుంబోటులయిండ్ల కేగదవొ భాగ్యంబాయెఁ బోపొమ్ము శ్రే
మను నేఁ జూచెద నిన్ను నన్నుఁ దెగడే మాయూరిపూఁబోఁదులకా.

చ. తెగువల నమ్మలక్కలు పతివతలై నను దూఱువారు ; నే
నొగి వినుదాన ; నీవు కడనుండెడివాడవె ; నీవు వారునుం
దగవున మెచ్చనేయుదును ; దప్పినఁ జూచెద ; నింటికెల్లనుం
బొగడికఁ దెత్తుగాదె ; యెటుపోయెమ నిన్నిడ నెన్నిభఁగులకా.

చ. అనుచు బిరాన లేచి వనజాక్షునిదుప్పటికొంగుఁ బట్టి గొ
బ్బిన నెటుపారిపోయెదవు పోదువుగా కవి శయ్యమిఁదికిన్
బెనఁగుచుఁ దీయ నొయ్యనఁ దమిక్ బిగికొఁగిటిలోఁ గదించి రా
ధను గరఁగించె శౌరి తనుతాపము దీఱఁగఁ గోప మాఱగన్.

చ. చలమును గోప మిరసము జ్వవ్వని కేడకు డాఁగిపోయెనో
తెలియదు కొంతనేపు తనదేహము తా నెఱుంగంగలేక మై

క. అన విని రాధిక కృష్ణుని, గనుఁగొని యానవ్యమోము కళగల చెక్కుగో
నును మోవియుఁ బలిగన్నలు, గొనబువఁ బలుమారు ముద్దుగొనుచు న్నగుచున్.

ఉ. తేరనినిద్రమంపు దగదీఱనియూర్పులపెంపు పచ్చికా
టాఱనిమోవికెంపు చెమటాఱనిచెక్కులసొంపు జాఱియుకా
జాఱనిపైఁటలోనిదిగిచన్నలక్రొన్నెలవంకగుంపు చె
న్నార నోయారముల్ గులుక నచ్చెలి యప్పడక్కి విల్వడన్

క. అనడత నెఱిగి యెఱుఁగని, దానివలెనే యాయనోద తా నుండఁ దను
దానయి నందుం దడిగినఁ, బోనీ మనకిమి యనుచుఁ బొలఁతు నవ్వున్,

క. ఈరీతిఁ గొన్నిదినములు, కూరిమితో రాధ వగలకున్ లోయ
కౌరి పసియించి యొకనాఁ, డారమణి సమ్మతిల్ల నాడి నుముఖుడై.

గీ. పదిగినములకు మఱలివచ్చెదనటంచుఁ, దల్లిదండ్రులతోఁ దల్పి యెల్లచెలులఁ
బూర్వసఖులను బ్రయమున బుజ్జగించి, రాధతోఁగూడ పెడలె నమ్మాధవుండు.

చ. రథముపయి న్వసించి కివిరాజులు రాజులు శేస్తకాంధు వే
విధముల పెంటరా నమితవేగముతో నత్తివైభవంబుతో
నధికముదంబుతోఁ దలఁచినప్పుడె ద్వారక కేగుదంచె ద
రథగజవాజీవీరభటనాథు లెదుర్కొనఁగా మహాన్నతిక.

ఉ. ఇట్లు పురంబుఁజేరునెడ నేమనితెల్పుదుఁ దోరణాలమే
ల్కట్లను మంచెలన్ బురుజుల నివ్విడితేరులఁ జప్పగలయ
ర్కట్ల జవాదివాసనలు ఘమ్మన బంగరు మెడలన్ జెలుల్
పొట్లముగా నుమంబులను బోయఁగ నల్పుర మయ్యె రాధకుకా.

మ. హరిఁజూడన్ బుగిమెల్ల ఘల్లుమనె ; నాచు రాధ మాజేడ దా
పురమైవచ్చెనటంచు రుక్మిణిమొదల్ పూఁబోఁడు లేమేమి యెం
చిరి ; శ్రీకృష్ణుఁడు పూర్వపక్షములఁ దా సిద్ధాంతముల్ చేయునే
ర్పరిగానక సరిమిద్దెలోని నిడఁ బూర్వన్న హయా రాధికకా.

మ. పయిపై రుక్మిణిసత్యభామల రమింపంగాఁ బదార్థేలుక
న్నియలం గూడఁగి నిర్వికారుఁ డనిన న్నిర్మోహియా నిర్జితేం
ద్రయుఁ డొనన్నను దానియిందె వెనుక ; నిక్కంబుగా రాధవై
దయవాడై యపుడున్న చిన్నెలు వృథాతత్వము లయ్యెం గదున్.

ఉ. చేకొని మంగులం నిడియె నీమనచక్షుత ; కార్యభిక్షము
స్వీకర గుమాళ్లయం నిడియె ; పిద్యలఁ బెద్దతనంబులన్ గుల
ప్రీతులకంబులం నిడియె; జన్మ లిఁ కేమన రాధతోడిదే
లొకము గాఁగ నుండె నిక లొగులు కానుకుఁ దంచు నెంచరే.

చ. కన విడలేక జక్కవలకై వడి రాధయు మాధవుం డిటుల్
దవులుకయుండఁగాఁ దమరు తాళక రుక్మిణి సత్యభామ బాం
బవతియు మిత్రవిందయును భద్ర నుదంతి కలిందబాతయున్
రవరవ నాడుకొంచు నొక రాతిరి లక్షణయింటి కేగినట్.

128

చ. పడఁతుక మొక్కి వారికి సప్యలు నేయుచుఁ దాను వారు నొ
క్కడ వనియించి నెచ్చెలుల నెవ్వరి నుండఁగనీక యోజనల్
నడుపుచు నీనునం దగున నల్వరు నాలుగుమాటలాడఁగా
నుడుకుచు సత్యభామ వియోర్తుల రుక్మిణితోడ నిట్లనెట్.

129

గీ. నన్న గయ్యలి యందు రీకన్నెల్లఁ, దలియవినవక్క పట్టపుదేవి వీవు
జేడ్మ నీతోడినాటిగాఁ బెనఁగఁజేసె, దానవారాతి పారిజాతంబుకొఱకు.

130

ఉ. ఎన్నఁటికైన వానిచను వెవ్వతె నమ్మునె కృష్ణ కృష్ణ యా
యున్నది నాలలోన దయయుంచినవానితానఁ బెద్దకున్
బిన్నకుఁ గాకయుండ నడపించును ; చేసెడిబాసలంటిమా
యెన్న పశంబుగాదు నిజ మించుక లేదు తలంచిచూచినన్.

131

ఉ. ఇంచుక రాధనుద్ది మనుపే విని వేడితి ; వారు వీరుఁ గ
ల్పించిరటంచు నో రదిమి లేదని బొంకను నాఁడు ; నాఁడె యి
ట్లించుక యుద్దికైన మన మింతకు రా నడపింతుమే యింకం
గొంచెములోన దానిపయిఁ గూరిమి తప్పునె ? తప్పె యోజనల్.

వ. అనిన బాంబవతి సత్యభామ కిట్లనియె.

133

ఉ. ఎందుకుఁ దప్పె యోజనలు కృష్ణునితంట లెఱింగి దానిపై
నిందఘటింప నేమగును నేడవుఁ గా దనువారు లేరుగా
కందఱుఁ గారటంచు నిపు డక్కట రాధిక మేలుగల్గెనా
యంద రమింపఁగావలె సహార్షశమం బనియేమి యేరికిన్.

134

వ. అనిన మిత్రవింద బాంబవతితో నిట్లనియె.

135

ఉ. ఎవ్వరికిం బశేమి యని యేటికిఁ బల్కెను నాఁడు నీవు నే
మెవ్వరమంచు నుల్కితి; మొకించుక నేవల నాటపాటల
న్నవ్వల లానుజేయవలె నాఁటికి నాఁటికి గాక రచ్చలన్
రవ్వలఁబెట్టినన్ మనసు రంజిలనేచ్చునె యెట్టివారికిఁ.

వ. అనిన భద్ర మిత్రవిందతో నిట్లనియె.

ఉ. రచ్చల రవ్వలన్ మనసు రంజిలదంటివి; రాధ కేమిట
వ్వచ్చెఁ బ్రతిష్ఠ నేఁడు ; మగువా మనమందఱ మొక్కమాట గాఁ
గచ్చెగ శౌరితోడఁ బలుకన్వలె రాధకు మాకుఁ గూడునే
నిచ్చలు మేము గావలెనొ నీ కది కావలెనొ యటం చిఁకన్.

వ. అనిన సుదంత భద్రతో నిట్లనియె.

చ. అదివలె మేముగావలెనొ యం చిపు డాడిన దాని మానునే ;
యదివలె మీరుఁగావలె నటం చను ; నింకొక నేర్పు దెల్పదన్ ;
పదటము లేక నందఱుముఁ బద్మవళాక్షునితోవఁ బోక నేఁ
డిదిమొదలుక దగించినవహిఁ సమయంబు ఘటించఁ గావలెన్.

వ. అనినఁ గాళింది సుదంతతో నిట్లనియె.

చ. సమయమునేయఁ గృష్ణునకు సాగకపోయిన జేమి ; యందుచే
నమరఁగ రాధ కేమికోదువయ్యెను ; బిన్నటనాటనుండియుకా
దమి తలకెక్కియున్న దయదప్పనె నేర్చితిమేని మందుచుం
త్రములను బూని వానికిని దానికి భేదము నేయఁగాఁదగుకా.

వ. అనిన లక్ష్మణ కాళిందితో నిట్లనియె.

ఉ. మందును మంత్రమంచ నెదు మంత్రము నిప్పుడు పాటిఁదప్పె ; నీ
యందఱు మెచ్చ నే నొకయుపాయముఁ దెల్పద రాధచింతకే
పొందుగఁ దెప్పిపంపుదము “ బుద్ధిని బెద్దవు నీవు, నీకు మా
కెందుకు వాడు నీవె తగ నెంచుక దిట్లమునేయు ” మం నొగికా.

వ. అనిన రుక్మిణీరమణీశిరోమణియ క్కామినీమణులం గనుంగొని నవ్వుచు నిట్లనియె.

ఉ. నిందలు నేయ నెందుకుఁ దృణీకృతి యెందుకు మించనాడఁగా
నెందుకుఁ గాదు క్షుణ్ణ దన నెందుకు మోడివహించి యుండఁగా
నెందుకు మందు మంత్ర మననెందుకు దైన్యముతోడ వేడుగో
నెందుకు నేవచింతు నొక యిక్కువ యింతుక విందుచేనియుకా.

మ. మనోభోగంబుల నేమితక్కువలుగా మన్నించె నేవేళకై
నను మాటాడఁడో బుజగింపఁడో రతికా మల్లాడుచుం దృష్టిగాఁ
దనువులో సౌఖ్యము లొందఁజేయఁడో మనోతాత్పర్య చిత్తంబునకా
మనలోనకా మనవారె యీర్ష్యలు వహింపక వారిని నేరముల్.

సీ. ఒకనిసామేమి వేటొక్కనిసామేమి, చక్కర కమరునే చిక్కఁదనము
లోకులు గననేమి తా కనుంగొననేమి, వెన్నెల పూనునే విన్నదనము
అంత గొననేమి యింత గొననేమి, యమృతాన కబ్బునే యల్పతనము
చెంత నుండిననేమి చేత నుండిననేమి, విరిబంతి కబ్బునే వెగటుదనము

గీ. ఒకతె చవిగొన్న లేదె మోవికిని టపి, నలుగురును జూడ లేదె నవ్వలకుఁ దెలివి
మాట యొకమాటువిన్నఁ జాలో మనకు తృప్తి, శౌరికడనుండెనను లేదెసంతసంబు. 147

మ. వినుఁ డేవేళను గవ్వఁ డేనగరికికా వేంచేసెఁ దా నెవ్వతెం
గని మాటాడెను వార లప్పటికిఁ బల్కెకా మేర సర్వజ్ఞుఁడో
ఘనుఁ డేలా పొరపొచ్చెములో నడపు నింకకా మానుఁ డీవార్త లొ
య్యన నారాధ యొకింత విన్న మనకే యాఁ జిన్నపో హీనముల్.

చ. అన నిది యుక్తమంచు నపు డందఱు సమ్మతిఁజేసికొంచు మె
ల్లనె తమయింద్ల శీఁగి యొకలాగున నుండిరి వారిమాటనే
యొనరికఁ బొంచులుండి విని యొద్దికఁ బెంపుడుచిల్క గ్రక్కునకా
దనకువచింప, రాధ విని తా నది శౌరికిఁ దెల్పెఁ గల్పినక. 149

క. ఈనుడువు లిపుడు వింటివె, యానడుమును నీవు చిలుక నంపిననాఁడే
నానావిధముల నడిగిరి; మానవతీ ! నీదురాక మహి నల్పంచె. 150

వ. అనిన రాధికావధూతిలకం బతిముదంబునఁ గృష్ణునితో నిట్లనియె.

సీ. పల్లెతావులనున్న గొల్లదానిని దెచ్చి, నిధిరత్నములయందు నిలిపినావు
చెలఁగి రాధామాధవులచెల్మి ఈ యన, దిరుదైనకీర్తిఁ గల్పించినావు
ప్రౌఢలైన కిరీటపతులకన్యల మాని, ననుఁ బ్రాణపదముగా నడపినావు
సకలవిద్యారహస్యము తెలుంగఁగఁజేసి, దేహ మానంద మొందించినావు

గీ. నేడు నాపాలిదైవంబు నీవె యనినఁ, జాల దీమాట నామహోత్సాహమునకు
యెంతసంతోషపడెదనో యొకలేదె, మొదటి కిటాచేయు స్వజ్ఞమూర్తి నీవు 151

గీ. ఒకటఁ గొఱతయులేక నే నున్నదాన, నైన నావిన్నపం బిపు డాదరింపు
నీదుపట్టపుజేవులు నేను నీవు, బంతిభుజియింపవలె రేపు సంతసమున.

153

చ. అని మఱునాఁడు వారికిఁ బ్రియంబుగ సమ్మతిగాఁగ శారిత్ర
తనె పిలిపించి వారలును దానును గృష్ణునిఁగూడి బంతులై
యనువుగఁ బ్రియభక్త్యుపగమాన్నములక జవు లెంచికొంచు భో
జన మొనరించి ధౌత్యరసారసలై ముదమంది రందఱున్.

154

మ. నవరత్నస్థగితంపుసాములను నానాగంధపుస్పాదుల
న్నవరంగత్క నకాంబరంబులను గాంత ల్వింతలై చేరి చు
ట్ల వసింపం గొలుపున్నమాధవునిదండ న్నిల్చి యారాధ మ
క్కువతోఁ బల్కెను గప్పరంపునునుబల్కుల్ దక్కులం జల్కఁగన్.

మ. పాలుపా రుక్మిణీసత్యభామలకు నీపూఁబొండ్ల కాయున్నక
న్నెలకు న్నేఁ జెలికలైవై తెలిపెదక మీరల్ భవశ్రీనిత్య
కలహం బందఁగనెల ? పంచి వరుసల్ గల్పించి గోపాల మీ
రలరక దిట్టము చేసి చేసెదనుమాధ్యస్థంబు నే నియ్యికన్.

156

చ. ఒకనెల కొక్కమేర వినుఁ దున్నదినంబులలోఁ బదాఱువే
లకును బదాఱునాకు ; లవల నృతీ యార్దురి కాఱునాకు నొ
క్కొకటిగ లక్షణాదులకు నొప్పుగు ; సత్యకు రెండునాకు ; సం
దుకు నొక లెచ్చు రుక్మిణీకిఁ దోచినచో దయ నిల్పు పెల్లికిన్.

157

గీ. అనుచు నోయక్కలార నే నంటి ననుచుఁ, గోప మంతకుఁ డీమేర కొదువగాదు
సమ్మతిలుఁ డంచుసతులమొగమ్ముఁజూచి, హరికిమొదలుగ రాధ యందరకుమొక్క

క. కూర్చుండు మనుచు రాధం, గూర్చి పడంతుకలు మెచ్చుకొనుచుం బ్రియముం
గూర్చిపరుకంగఁ గృష్ణుఁడుఁ, గూర్చుండఁగ నిడియె నవ్వకొనుచుం జెంతకన్.

158

ఉ. అంతట వారి వారిని గృహంబులకున్ నెలవిచ్చి రాధికా
కాంతను గృష్ణదేవుఁడు తగనే గరఁగించి చెలంగి వింతకున్
వింతలుగాఁ దమిక్ వరుసవెంబడి నందఱయిండ్ల కేఁగి య
త్యంతవిలాసమార్గముల దక్షిణనాయకుఁ డయ్యె నున్నతిన్.

160

క. విను రాధామాధవకృతి, మనమున నిడి వినినఁ జదివి మఱి వ్రాసిన మె
చ్చిన యాధన్యాత్ములకున్, వనజాక్షుఁ డొసంగు సకలవైభవము దయన్.

161

గీ. అనుచు శుకయోగి తేలుప నజ్జనకవిభుఁడు
కృష్ణుఁడును రాధ యును గాక యిఁకను గలరె
దైవము లటంచు వారల భాసమునను
దలఁచి మొక్కుచు శుకయోగిఁ గొలిచియుండె.

162

ఉ. కృష్ణయమంత్రపుత్ర ! నుకవీంద్రముఖాంబుజకంజమిత్ర ! శ్రీ
కృష్ణపదాబ్జసంతతవశీకృతచిత్త ! వశీనచిత్తజా !
జిహ్వాసమానభోగ ! గుణచిత్రుఁ శేష ! గభీరసాగరా !
వైష్ణవనమ్మతప్రకటవస్తువిచారణ ! మంత్రీవారణా !

163

క. చతురతరవచనరచనా, చతురానన ! కవినిధాన ! సంతతదానా !
మిత్రభాషణ ! హితపోషణ !, మతితోషణగుణధునీణ ! మాన్యవిహరణా !

164

మాలిని. మగదలకులధీరా ! మోనినీచిత్తచోరా !
యగణితగుణహారా ! యగ్ధిరాధాకుమారా !
నిగమవిధివిహారా ! నిత్యసౌఖ్యానుసారా !
సగరభవగభీరా ! చారుశృంగారవీరా !

గద్య. ఇది శ్రీమద్వేణుగోపాల పరప్రసాదలబ్ధ శృంగార కవిత్వవైభవ
జెలిదిండ్ర తిరువేంగళార్యతనూభవ విద్యజ్ఞనవిధేయ వేంకట
పతినామధేయ ప్రణీతం బైన రాధామాధవ సంవా
దంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ సర్వంబును
తృతీయాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

పోతులూరి వీర బ్రహ్మముగారి జీవితము

‘ భారతాధ్యాత్మిక ప్రభుభాగ్యమొక్క భరతజాతిగారి యెవ్వరికి గలదు ’

అయ్యారా ! విశ్వప్రపంచైక విజ్ఞానఫలదాయని, వేదకల్పకమున కాలవాలము, సంకల్పమాత్రమున జగన్నిర్మాణమొనర్పదక్షులగు దపోధనుల కాస్పదము, సత్యగతుడిదిదృతుడీక్షితులై సహరిశ్చంద్రాదు లేలిన పవనభూమి, పరిశురామ, ద్రోణ, పాండవేయాది వీరులంగన్న వీరమాత శంకరాది మతాచార్యులకు పుట్టినిల్లు. భువనైకపావని యని ఖ్యాతి నందిన భరతఖండంబున నెందరో మహాత్ములు పుట్టి గిట్టుచున్నారు. మీరు గాంధీమహాత్ముడు తిలక్ మొదలగువారి నెందఱనో చూచుచున్నారు. రామకృష్ణ పరమహంసాదులను విని యున్నారు. రామదాసాదుల జీవితముల నుజదినియున్నారు వారందరిని మితిమీరిన భూతధవిష్య ద్వర్తమానవేది, అద్వైతనమాంబునిధి, వక్కావేదాంతి గృహస్థాశ్రమములో వుండి పరతత్వమెఱింగిన బ్రహ్మవేత్త అతని కాలజ్ఞానవచనమునుజూచి వేదాంగవేత్తలు విభ్రాంతులైనారు. తత్వజ్ఞానవైదుషి, గృహస్థాశ్రమమందుండియే నిత్యశుద్ధిగా నెఱవిన వైషవ సంపత్తి, యోగీంద్రులు తలక్రిందులగుట జూపిన మహత్త్వము, వేనోళ్ల పొగడని వేదాంతులే లేరు. అమ్మహనీయుని నిప్పటి నెఱింగిన వారు వేళ్ళమీద లెక్కపెట్టదగినట్లుగా నున్నారు. ఆతడే పోతులూరి వీరబ్రహ్మపరమయోగి ఆ తత్త్వవేత్తజీవితచారిత్రము జనసామాన్యమునకు సుబోధకమగునటుల సులభశైలిలో యించుమించు 200 పుటలలో నమ్మకూర్చి ప్రచురించినాము. దానింజదివినవాడే ధన్యుడు నేడే చదువయత్నింపుడు. దానివలన నీవొందు ఫలితము మున్నుండు తెలియగలదు.

పొందుగఁ బొద్దుపోకలకుఁ బూనితివేనియు మేము నేరమో
యందఱవంటిముచ్చటలు నాటలు పాటలు నోటిమాటలున్.

42

క. చిన్నప్పడె యెడఁబాయక, కన్నుల నిన్నెపుడుఁ జూడఁగలిగుండును నేఁ
డెన్నంగ నీదుసమఖము, క్రొన్నెలపాడు పయ్యె గగనకుసుమం బయ్యెన్

43

చ. అరిమరలేక నీకొఱకు నల్లికబిల్లికగా వసెఁతు మి

దఱ మపు డెవ్వరున్ మనలఁ దాకి తలంపరు నేఁడు వింటివో
మఱి వినలేదో యీజనులమాటలు వాడల నాడ నాడ నీ
పరువులు చూచి నాపయిని పాపముఁ గట్టి రిఁకేమి తెలుపుదున్.

44

క. మచ్చరమున నొక రనుకొన, నొచ్చెము నాయుండుఁ గలదె యొకనాఁడైనన్
ముచ్చటగా నినుఁ గొఁగిట, గ్రుచ్చితినో నేనిచొరవకుం జొచ్చితినూ

45

క. నే నిందుకొఱకె నవ్వస, నో నోడుదు వట్టినింద లందితి నయ్యో
యైన దిఁక నాయె నందుకె, పూనుద మందఱకుఁ గన్ను పొడిచినరీతిన్.

46

క. నామనసులోనికోరికి, నీమజనంబులె నిజంబు చేసిరి మన కీ

నీమం బెందుల కీవఱ, కేమాయెను గొదవ లోకు లిటుకాడుటచేన్.

47

నీ. చూడ నేర్చిననాఁడె సొలపుగా మునుమున్నె, చేరంగ ననుఁ గట్టాక్షిందినావు
నవ్వ నేర్చినాఁడె ననువుగాఁ గొలుదొల్త, నానోడ వగగుల్కు నవ్వినావు
పల్కనేర్చిననాఁడె భావంబుగా ముందు, నత్తత్త రమ్మని యాడినావు
నడవ నేర్చిననాఁడె నమ్మికగాఁ దొల్త, నొడరి చేపట్టి కాలద్రొక్కినావు
నాఁడు నేయనియోజన నేఁడు గలదె మరుఁడు దైవంబు సొత్తులు మనమనములు
విను సదాచారినిరతులు విబుధులైన, ఘనులు తారాశకాంకులు గాదె మనకు.

48

చ. అన విని రామ రామ యిటు లాడఁగఁ జెల్లునె నీకుఁగాక నా

మన సరయందలంచితివొ మక్కువతోఁ గరుణించి నీవు పెం
చినతను వింత నీ వగడునేసిన కాదనువార లెవ్వరిం
దున కొడిగట్టినన్ వెనక దోసము గాదఁటె రాధికామణి.

49

క. నీతోడఁ జర్చనేయిఁగ, బోలే నామనసు కొకటి పొడమినఁ బొడమున్

నీతోడఁ బలుక రా దిఁక, నాతప్పితి మొదలఁ బడుచువాఁడను నేనున్.

50

క. అని విలుగ నాడి యంతనె, తవసంగడికాండ్రు పిలువ, దానాపలుకుల్

విని హో యని యెలుఁగిచ్చుచు, వనజాక్షుఁడు పెదలె మరల వచ్చెద ననుచున్.